

LA GRAMÁTICA CATALANA (1796-1829)
DE JOAN PETIT I AGUILAR: ESTUDI I EDICIÓ

Jordi Ginebra i Serrabou

Tesi presentada per a l'obtenció del Grau de Doctor, dirigida
pel Dr. Joan Solà i Cortassa

Universitat de Barcelona
Divisió VII
Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona
Departament de Filologia
abril de 1991

Signatura Ortografico-Catalana

P. Que entens per Signatura Ortografico-Catalana?

R. Enteng, la Colecció de Signes accidentals al Diccionisme català, que posan alguns Autòrs en sos Llibres, y demés Papers, escrits tan en Prosa com en Vers, pera asseñalar varias cosas, que, encaraque accessorias á dit Diccionisme, són molt útils pera sa major inteligència.

P. Quinas són aquestas cosas tan útils pera la major inteligència del Diccionisme català, quals asseñalan els Signes Ortografico-Catalans?

R. Són las següents; pux uns Signes asseñalan la Sobre-abundància de Digcions, que per lo tant se enclouen entre Paréntesis y Claudatur. Altres Signes asseñalan la Supressió, y Defecte de Paraulas, per medi de Punts Suspensius, y de Defecte. Altres Signes servéxen pera Contar las Apartes, Pagineas ó Planas, Fullas, Folios ó Fulls, y els Plegs dels Llibres; y pera assó és válen uns Autòrs ó Impressòrs dels Nú[m]eros Aritmetico-Arabigs, y altres dels Números Aritmetico-Romans; y altres Impressòrs és servexen de Lletres Majúsculas y Calderons ó Solfas. Altres Signes asseñalan las Citas y Llamadas dels Autòrs; y uns és válen dels Números Arabigs, ó Romans, y altres de Lletres Minúsculas; y final-mènt altres usen Comets ó dós Comes, ó Ralletas sôta-líneas, y Asteriscos ó Astrellas, ab que asseñalan l'autoritat ó part del Diccionisme copiad de altre Autòr. Altres Signes asseñalan é indican com ab lo did Indice ó

Asseñalador las cosas més notabbles del Escrit, y para asso és valen los Autòrs de la Maneta. Altres Signes servéxen para la Divisió de Diccions y Sílabas, adiant la Nota de Divisió. Altre Signe asseñala la supressió de alguna Vocal per Sinalefa, qual es lo Apostrofe, ó Nota de Sinalefa. Final-mènt els dós Punts sòbre la ü que és troba despres de las Consonants Q ó G y antes de las Vocals e, i asseñalan que dita ü se ha de pronunciar líquida y débil-mènt; y la Montera ó Caputxa que és posa sòbre las Vocals a, e, i, o, u, asseñalan que la consonant x que las antecedex se ha de pronunciar ab el valor llatí de qs, ó qz.

P. Quins, doncs, són els Signes Ortografico-Catalans?

R. Són els següents:

Parentesis y Claudatur.....	()
Números Arabígs.....	1, 2, 3, 4, 5, 6, &c.
Romans.....	I, II, III, IV, &c.
Lletras Majúsculas.....	A, B, C, D, E, &c.
Minúsculas.....	a, b, c, d, e, f, &c.
Asterisco ó Astrella.....	*
Comets ó dós Comes...	".
Ralletas Sòta-líneas.....	_____

p. 83r

77.

Did Index ó Maneta.....	☞
Calderons ó Solfas.....	99

Divisió de Diccions y Sílabas... - ó =
 Apostrofe ó Nota de Sinalefa....l', m', n', s', t', &c.
 Punts Suspensius.....
 Defegtius Forsads.....!!!!!!
 Elegtivo-Defegtius.....!!!
 Crema ó Punts sobre la u.....ú
 Montera, ó Caputxa sobre Vocal z, e, i, o, u.

Aquesta es la Llista dels Signes Ortogràfics més usats en els Llibres catalans, escrits desde lo añ 1600 fins ara.

P. Que tal vegada voldrias dir de axó, que quiscun dels Autòrs catalans, que han escrit desde lo añ 1600 fins ara, ha usad tòts els Signes de aquexa Llista?

R. Nò Sr, sinò que entre tòts els Llibres, escrits en dita época, es troban repartids dits Signes; pux uns Autòrs han usad uns Signes, y altres, altres; y se-èn troben alguns, que nò han usad ni uns ni altres; y que, per lo tant, dits Signes

Ortogràfico-Catalans no són necessaris en tòts els Llibres y demès Escrits, e nò tan-sola-mènt útils per mòltas cosas, com ho veuren tractand-los per sòn degud Orde.

()

Parentesis y Claudatur.

P. Pera que servéxen aquestos dós Semi-círculs, dels quals el 1er és diu Parentesis, y lo altre Claudatur?

R. Servexen pera assenalar, que las Diccions, ó Paraulas, encloses entre Parentesis y Claudatur, sola-mènt conduñen pera la majòr explicaciò, ó claredad de lo que és va escri(p. 83v) vind; de modo, que, encara que se omitissen, quedaria nò obstant perfèt el sentid de la Oraciò princípal; y que, sènd accessorias, és podrian omitir sens detriment de dit sentid; v.g: L'home sabi (sia ó nò noble) es digne de estimaciò.

P. Nò és tróban en los Autòrs Números Aritmetics, Lletres Minúsculas, Asteriscos y cosas semblants, posadas entre Parentesis y Claudatur?

R. Si Sr, pero servéxen per las Citas y Llamadas de Autòrs, y algunas otras cosas.

Números Arabigs,	1, 2, 3, 4, &c.
Romans.	I, II, III, &c.
Lletres Majúsculas,.....	A, B, C, &c.
Minúsculas.	a, b, c, d, &c.
Asteriscos, ó Astrellas.....	*, **, &c.

P. Pera que servexen tòts aquestos Signes Ortografics?

P. Pera nò trencar ab repetidas Citas de Autòrs el fil de lo que és va escrivind; pux se acostuma expressar ab tòta individualidad en el marge, ó al últim de la página, el llibre, capítol, paragraf, aparte, página, y fólio del tomo de hònd són trètas las Autoritats que és citan; y dintre de la Obra és posan Llamadas, que regular-mènt són Números Arabigs, Lletres Menòrs, Asteriscos,

ó altres coses, las quals és repetexen en el MÀrgen, ó al fin de la plana, y servéxen de avis, para que el que llejex sapia, si vol, el llog del Autòr de hònd se han traslladad las tals paraulas y Autoritads.

P. ¿Els Números Arabigs y Romans, nò servéxen para rès més, que para las Citas y Llamadas dels Autòrs?

R. Sí Sr, servéxen para asseñalar el Número de Apartes, Pàginas y Fòlios dels Llibres; y, per lo tant és posan fora del

p. 84r

78.

Digcionisme; pux en las Apartes és pòsan devant de la 1ª Digció; en las Pàginas, és colocan sobre de la 1ª Ralla ó Línea de la 1ª, 2ª, 3ª, 4ª pág, &c; y, para notar el competènt numero de fòlios és colocan sobre de la 1ª Línea de la pàgina 1ª, 3ª, 5ª, 7ª, &c. També és numéran els Llibres, Capítols, Artiggles, Paragrafs, y altres parts metódicas, que també servéxen para las Citas y Llamadas dels Autòrs.

P. Las Lletres Majúsculas, que, acompanyadas ó nò de algun Número Arabig, és pòsan sòta la última línea de certas pàginas ¿para que servéxen?

R. Para arreglar els Plegs dels Llibres Impresos; y pertañen á la Signatura dels Impressòrs y Enquadrnadòrs. També hi pertañen els Calderons ó Solfas, que és figuran de est modo gg

P. Los Asteriscos ó Astrellas ¿para que servexen á mes de las Citas y Llamadas dels Autòrs?

R. Alguns Autòrs las fan servir, pera asseñalar las Cláusulas, ó Períodos de Obra agena, so Autoritats, que copia de Autòr que compon alguna altra Obra ó Papèr; y posa Asterisco ó Asteriscos al principi y fi de las Autoritats; pero aquesta nota es ja poc freqüent; y en llog de ella se usa de Comets, ó Comillas, Ralletas Sòta-líneas, y de diferent Lletra en lo Imprés.

Comets " "

Ralletas Sòta-líneas _____

Lletra Rodòna ó Bastarda.

P. Las Autoritats, que copia lo Autor, ó Compositòr de alguna altra Obra ¿com ès distingéxen de lo que es propi del Autòr que escriu?

R. Se distingéxen en lo Imprés ab Lletra Bastarda ó Cursiva, [p. 84v] si lo Imprés es ab Lletra Rodona; ó ab Rodona, si lo Impres es ab Bastarda ó Cursiva; y en lo Manu-escrit, per nò sèr fácil la Diversidad de Lletres, se rallan per sòta ab ralletas Sòta-líneas, las Paraulas que se citan; v.g: Quant em pesa, Dèu meu, de haver pecad'

Pera nò embrutar lo Escrit ab Ralletas Sòta-líneas se ha inventad mòlt tèmp ha altra nota ó Señal, que consistex en dós Comes que van á parells, als quals anomenan los Impressòrs Castellans Comillas; y nosaltres podríam anomenar-los Comets, ó dos Comes Aparellads; y ab ells se asseñalan els Tèxtos y Autoritats que se habian de rallar per sòta, ó imprimir ab lletra

diferent. Diu, v.g: la Real Acadèmia Española en el Proleg de la Ortografia lo següent traduhid al Catal : "El primèr que hu "intent  f u Anton de Nebrixa,   qual li compongu  un Tractad de "Ortografia Castellana. Las principals r gglas y principis,  s "reduh en   que axi com las Paraulas correspónen als Consebtes, "axi també las Figuras de las Lletres deurian corresp ndrer   las "Veus Literadas; de tal manèra que no hi hagués Lletres, que n  "tingués son distingt Sonido, ni Sonido, que n  tingués sa "diferent Lletres". Altres usen e's d s Comes   Comets sola-m nt al principi y al últim de l'Autoridad.

Did Indecs. Indice   Maneta.

P. Quin  s tenia antiguament aquest Señal Ortografic?

R. Se usava pera demostrar com ab el did asse alador la grand utilidad y  duc necessitat de saber la Dogtrina   que és dirig x. Altres  s valian pera el mat x fi de las d s Majusculas N. B. que posavan al marge, y significavan Nota Bene,   Nota b .

p. 85r

79.

- =

Divisió de Digci ns y Sílabas.

P. Quin  s té la Nota   Señal de Divisió?

R. Servex de instrument para dividir á cap de Ralla las Digcions Simples en Sílabas; á qual fi uns usan de una, y altres de dós ralletas; y las matèxas Notas, posadas entre Digcions Simples manifestan en tótas parts las Digcions Compostas per mera Composició; v.g: Jesu-Christ, Esperit-Sant.

P. De quantas manèras pod sèr la Composició de digcions catalanas?

R. De tres modos, so es, per Mera Composició, per Sinalefa, y per Mera Composició y Sinalefa.

P. Quina es la Nota ó Señal de Mera Composició?

R. Es la Nota de Divisió ó Separació de Digcions Simples entre sí; v.g: Egstrema-ungció, ó Extrema-unció.

P. Quina es la Nota ó Señal de Sinalefa?

R. Es lo Apóstrofe; v.g: l'Águila, l'Òs.

P. Quinas són, final-ment, las Notas de Composició y Sinalefa?

R. Són las Notas de una cosa y altra; v.g: á tu t'hu dig Sogra, entèn-t'hi Nora.

l', m', n', s', t', &c.

Apostrofe ó Nota de Sinalefa.

P. Pera que servex lo Apostrofe, ó Señal de supressió de alguna vocal; eo Nota de Sinalefa?

R. Servex pera demostrar la Digcions Compostas per Sinalefa, per la qual figura suprimim una Vocal de una Digció Simple finida en vocal, y posam Señal de Supressió de Vocal, un [p. 85v] Apostrofe sòbre el puesto de la Vocal Supresa, y unim la Consonant

final, ó única de dita Digció á la Vocal de la següent, iniciada en Vocal, y de dós Digcions en fèm una; v.g: l'Anima, l'Home, en llog de la Anima, lo Home, &c.

P. ¿Nò usam mòlts la Nota de Sinalefa, ó Apostrofe en ocasiòns, en que nò és comet ni és pod cométrer tal Figura ni unió de Digcions; pux escriuen, v.g: Segons s' veu, ns' va dilatand, l' nostre contento?

P. Si Sr, pero escriuen malíssima-mènt; perque han de escriurer, com parlam: Segòns és veu, èns va dilatand, el nostre contento.

Punts Suspensius

Defectius Forsads :::::

Elegtivo-Defectius :::

P. Pera que servexen els Punts Suspensius?

R. Asseñalan que lo Autòr, ha suspés ab prudència y voluntaria-mènt dir certas paraulas ofensivas ó facils de entèndrer; v.g: Si me enfado, diria.....pero val més callar.

P. Quand se haurían de posar en lo Escrit els Punts Defectius Forsads?

R. Quand en l'Original, que és copia, hi faltan paraulas, que nò és pòden llejir, ó per borrades, ó consumid el paper, ó per altra cosa; y dits Punts, posads en lo Trasllad asseñalarían la Llejítimitat de la Cópia, y que hu ha omítid per forsa.

P. Que asseñalan els Punts Elegtivo-Defectius?

R. Significan, que en l'Autoritat que ha copiad pera provar son assumpto lo Autòr que escriu, ha elejíd lo que fa per èil, y ha despreciad lo que nò fa al cas; y per lo tant ha posad en llog de lo que ha omitid, dits Punts Electivo-Defectius.

p. 86r

80.

ü

Crêma, ó Punts Liquants sobre la u.

P. Que asseñalan els Punts Liquants sobre la Vocal u, que és troba després de las Consonants G ó Q, y antes de las Vocals e, i; v.g: Güe, Güi; Qüe, Qüi.?

R. Asseñalan, que dita Vocal ü se ha de pronunciar líquida, y débil-ment, com en: Ungüent, Qüestió; Liquë, liqui, liquia.
Enayguc. enaygui, enaygüia, &c.

P. Per que nò dónas als dos Punts Liquants de la ü, el nom de Dieresis, ó Dierese, com ho pragtican alguns?

P. Perque nò li competex dit Nom; puix per la Figura Dierese, de dós Vocals, que juntas acostuman fer Diftongc, eo una Sílabas, se-èn fan dós; y la Nota de Vocal Líquida, que els Impressors anomenan Crêma, nò indica dós Sílabas, sinò una Sola, que es diu Diftongc Líquid; com hu hem dit fol. 39.

P. Que vol dir Vocal Líquida?

R. Vocal que ha perdud un poc del propi sonido y forsa en la pronunciació, per causa de las dós Consonants Liquants G y Q antecedents á ella; y quand la Vocal u se fa Líquida, posada després de G ó Q, nò queda absoluta-mènt ab forsa de Vocal Pleni-Sonant, sinò ab limitació de Vocal Líquida ó Débil-Sonant, que nò fôrma Síllaba, ó Sonido-literad per sí sola, sinò unida á altra Vocal Pleni-Sonant, y és diu Diftongjo Líquid.

g, q, i, o, u.

Montèra ó Capudxa sòbre Vocal.

P. Que significa la Montèra, posada sobre Vocal, post-posada á la Consonant x?

R. Asseñala, que la Consonant x ante-posada á las Vocals

Encapud(p. 86v)lxadas, és deu pronunciar ab el valòr catalá de gs

ó gz; .g: Sexò, Taxà; Exàmen, Exèrcici, &c; que és pronuncian:

Segso, Tagsa; Egzàmen, Egzercici, &c.

P. Usan may els Castellans la Montèra ó Caputxa sobre Vocal?

R. Si Sr, la usan primèra-mènt, pera asseñalar, quand la

Consonant x, posada entre vocals, se ha de pronunciar ab el

valòr Llatí Modern de cs, ó qs; pux els Llatins Antigs nò usavan

la x, sinò que escrivian ja en llog de x cs ó qs; v.g: En llog de

Lux, Crux, Lex, Rex, &c escrivian Lucs, Crucs, Legs, Regs &c

Segòna-mènt la usan en las Síllabas chà, chê, chî, chô, chû, en

señal que se han de pronunciar ka, ke, ki, ko, ku; del matèx modo

que las pronunciam nosaltres y els Llatins. La rahò de tòt asso

es óbvia; pux entre els Castellans las Síllabas cha, che, chi,

cho, chu sonan com las nostras xa, xe, xi, xo, xu; y quand vólen que fassan com las nostras cha, che, chi, cho, chu, so es, ka, ke, ki, ko, ku, escriuen chà, chê, chî, chô, chû.

P. Per que posas entre las Signaturas aquest Agcènt Circumflegso, que tu anomenas Montèra ó Capudxa; quand deuria contar-se entre els demès Agcènts?

R. Lo hi poso, per que entre nosaltres, y els Castellans fa papèr de Signe, y nò de Agcènt; pux nò asseñala el To, ó Tenòr ab que és deu pronunciar la Vocal Encapudxada, sinò que indica el valòr, ó sonido l'ati, ab que és deu pronunciar la Consonant x, ante-posada á dita Vocal.

P. Per que posas en la Llista dels Signes Ortogràfics els Punts Suspensius y Defegtius, quand tòts aquestos apar deurian posar-se entre las Notas de la Puntuació?

R. Los hi he posat, perque són uns menys Señals de la falta

p. 87r

81.

voluntària é involuntària de Paraulas, ó Digciòns en lo Escrit catalá; y nò servéxen pera dividir el Diccionisme en Períodos, y el Período en Membres, com ho fan las Notas ó Señals de la següent Puntuació.

Puntuació

Ortografico-Catalana.

P. Que entèns per Puntuació Ortografico-Catalana?

R. Entèng la Colocació de las Notas de Puntuació, entre el Diccionisme Ortografico-Catalá, que èl dividexen en Períodos, y Membres, á fi de saber fèr en sa Lectura las degudas pausas, iguals á las que fèm, quand parlam.

P. Que cosa es Período?

R. Es la Oració Gramatical, enclosa desde el principi fins al Punt Final, ó Interrogant, ó Admiratiu; so es, un agregad de Paraulas, ó Digcions, més ó menos numeròsas, que fan un perfet Sentid.

P. Quantas són las Especies del Período?

R. Sòn quatre: Período Comú, Interrogant, Admiratiu, y Migsto de Comú, é Interrogant, ó Admiratiu; pu el Período Comú acaba ab Punt Final, ó Nota de Período Comú; lo Interrogant finex en Punt Interrogant; lo Admiratiu ab Punt Admiratiu; y el Migsto de comú, é Interrogant, ó Admiratiu comensa ab Período comú, y finex ab Interrogant, ó Admiratiu.

P. Quantas són las Varietats de tots Aquestos Períodos?

R. Sòn dos: Membrad y Desmembrad. Membrad es el que tè Membres; y Desmembrad, es el que nò els tè.

P. Quants són els Membres, ó Parts dels Períodos?

R. Sòn tres: Major, Menòr, y Minim; pux el Membre Majòr finex [p. 87v] en dós Punts; El Menòr acaba en Punt y Come; y el Minim, en Come.

P. Quantas, doncs, y quinas són las Notas de la Puntuació, ó Divisió del Diccionisme Ortogràfico-Catalá en Períodos y Membres?

R. Són Sis:

Punt Final..... .
Interrogant..... ?
Admiratiu..... !
Dòs Punts..... :
Punt y Come..... ;
Come ó Inciso..... ,

P. De aquestas sis Notas de la Puntuació ¿quinas servexen pera dividir el Diccionisme Ortografico-Catalá en Períodos, y els Períodos en sos Membres?

R. Las tres primèras Notas de Puntuació dividèxen el Diccionisme en Períodos Comuns, Interrogants, Admiratius, y Compostos de Comun, é Interrogant, ó Admiratiu; y las tres ultimas dividèxen els Períodos Membrads en Membres Majors, Menòrs, y Mínims; pux els Dòs Punts, dividèxen els Períodos en Membres Majors; el Punt y Come, en Menòrs; y el Come ó Inciso, en Membres Mínims.

P. Els Períodos Desmembrads, eo sens Membres; v.g: Jo. amo á Deu. Nò pod sèr apressurada la Legtura ¿poden adquirir Membres, y pasar de Desmembrads á Membrads?

R. Sí Sr., pux podem dir, y escriurer, v.g: Jo amo á Deu, per ser summa-ment bo. Nò pod sèr apressurada la Legtura, que ha de servir pera apéndrer; y de est modo

p. 88r

passar dits Períodos Desmembrats ó Bi-membres, distingits, y formats per un sol Inciso, ó Come.

P. Póden ser molts els Membres Majors, Menors, ó Mínims en un sol Período, formats els Majors per Dos Punts; els Menors, per Punt y Come; y els Mínims, per un Come ó Inciso?

R. Si Sr, póden ser molts y moltíssims, segons el gust, y habilitat del Compositòr; com és veu á cada pas, en els Llibres, y demès Escrits.

P. Quin metodo, el Sintètic, ó lo Analític, judicas mil'òr pera tractar de las Notas de la Puntuació?

R. El método Sintètic, ó Compositiu; pux aquest ensenya el modo de juntar Membres Mínims, Menors, y Majors als Períodos mentres se escriu, y de est modo compóndrer els Períodos Membrats; pero el metodo Analític, ó Descompositiu servey pera analizar, descom; óndrer, ó dividir en Membres Majors, Menors, y Mínims, els Períodos compostos ja, ó escrits.

P. Per quina Nota, doncs, comensarem el método Sintètic ó Compositiu dels Períodos?

R. Comensarem per el Inciso, ó Come, que ensenya de juntar entre sí Membres Mínims, en la composició dels Períodos.

L

Come ó Inciso.

R. Pera que sarvéxen els Comes, ó Incisos?

R. Pera juntar membres Minims als Período, mentres se escriuen, ó van formand-se; á fi de poder fèr en sa Lectura las degudas pausas, iguals á las que fèm, quand parlam; pux Llejar es fèr parlar lo Escrit, é repetir las Paraulas del Autòr, [p. 88v] que èl componguè.

P. En quinas ocasiòns hem de posar Come, ó Inciso?

Insisaciò de Vocatius.

R. Primèra-mènt en tòts els Vocatius; ab la inteligencia, que si el Vocatiu està al principi del Período, ès posa un sol Come després de èl; v.g: Dèu mèu, grand es vostra Divina Misericòrdia; y si es al últim del Período, deu sols colocar-se lo Inciso antes del Vocatiu; v.g: Vostra Divina Misericòrdia es grand, Dèu mèu. Pero si el Vocatiu està al midj del Período, ès deu posar Come antes y després de èl; v.g: Vostra Divina Misericòrdia, Dèu mèu, es grand.

Insisaciò de Oracions Accessòrias

Seguéxen aquesta matèxa Règla de la Incisaciò dels Vocatius algunas Oracions Accessòrias, regular-mènt curtas, que poden, com els Vocatius ante-posar-se, post-posar-se, ó inter-posar-se als Períodos, las quals inter-posadas nò tènem tanta independència del Sentid principal del Período, que degan posar-se entre Parentèsis, pux asseñalan alguna circumstància, ó particularitat notable de èl; v.g: La ciutat de Cadiz, segòns el grand, y ric comers, que en èlla es fa, es un dels més famòsos ports del món. Segòns el grand, y ric comers, que ès fa en la ciutat de Cadiz, es un dels més famòsos ports del món. La ciutat de Cadiz es un dels més famòsos ports del món, segòns el grand, y ric

comers, que en ella és fa. L'Orador deu ser molt estimad, assó se entèn, si té la siència, el talént, y demés circumstàncias, que demana són ministeri.

Insisació de Relatius.

Se posa Come ó Insiso antes de tots els casos singulars, y plurals dels Relatius Qui, Que, Qual, Quals, els quals se referéxen á un Antecedent Expres; v.g: No he perdud ningun de

p. 89r

83.

tots aquells diners, que me heu entregad. L'home passient, en midj de las penalitats, que sent, y de las creus, que sufrex, nò mira sinò á Deu.

Insisació de Correlatius

Els Correlatius Tal, Qual, Que, &c demánan un Come antes de sí, si estan en midj de Período; v.g: Tal es el Sacerdot, qual el poble, que el poble. Qual el poble, tal el Sacerdot.

Insisació de Conjungsions.

Se posa Come, ó Insiso antes de las Conjungsions Conjungtivas, y Disjungtivas; quals són: é, y, ó, ú, ja, ni, &c; sían Expressas, ó Sòbre-entesas. Són Expressas, quand se expréssan en el Período; v.g: Pere, y Pau són bons Christians. Pere, é Ignasi van á Caldas. Tu, ó jo treballarem. Jo, ú tu nò farem res. Ja reya, ja plorava. Ni tu, ni jo hi anirem; &c.

Són Sobre-entesas las Conjuncióms, quand és callan per la Figura Elipsis, ah molta elegància; y en est cas també és posa Come en son llog; com sugereix quand èllas juntan en el Período tres, ó més Digióms de una matèxa Especie, ó Varietat, com tres ó més Noms Substantius, ó adjectius; tres, ó mes Verbs, ó Gerundius; tres ó més Adverbis, &c; pux en estos casos és callan tótas las Conjuncióms, menos la última, com en aquestos egzèmples de Noms Substantius: La ociosidad, las richesas, y el lugo vician las bonas inclinacióms; de Adjectius: Lo estudi de las bonas lletras es honest, útil, ameno, y agradable; de Verbs: El pecador arrepentid plora, gemega, fa penitència, y clama á Déu continua-mènt; de Gerundius: treballand, suand, y fatigand-te menjarás pa; de Adverbis: El just mor quièta, [p. 89v] tranquila, y felis-mènt.

Las matèxas Conjuncióms Conjuntivas ó Disjuntivas, que júntran dos ó més Digióms del Período, unexen també dós, ó més Membres de èll, y se egspressan, ó cállan ab el matèx orde, que hem egspressad en las Juntas de Digióms; y és posa també un Come, ó Insiso; v.g: Déu creá a' primèr home del pôls de la terra y lo anomená Adam. Tentá el Dimoni al primèr home, desobehí aquest á Déu, y menjá de la fruyta vedada.

Aquestas són las Règglas, ó Lleys de la Insisació, que mana observar la Gramática Catalana, y ádur la Castellana.

P. Hi ha casos en lo Idiome Castellá, en que nó puga tenir llog
'a rigoròsa observància de tótas aquestas Lleys de la Insisació
Gramatical?

R. Si Sr; axí hu diu la Sabia Real Acadèmia de Madrid, en sa
Ortografia de 7ª Impressió, hond egsprèsa: "Encaraque antes
del Que Relatiu, y de la Conjunció Y ó E, se use comuna-ment el
posar Come, segòns se ha egspressad, deurá nó obstant egscurar-se
en aquells casos, en que sia ociòs, é inútil."

"L'ofici del Come, proseguex, es demostrar la separació de
dos ó més Membres, de que és compon un Periodo; y amés de axó
servex tambe lo Insiso, pera advertir que entre cade un dels
Membres de una matèxa Clàusula se ha de fèr una petita pausa. Per
lo tant sèmpre que aqueç no sia necessària, ó nó hi haja
separació formal entre dós membres, encara que gramatical-ment
sian distingids, nó es necessari el Come; y per consequènt se
deurá egscurar antes del Relatiu, y

p. 90r

94.

de la Conjunció com en aquestos egzèmples: El llibre que he
llejíd és bo. Els discrèts desprec'an als que són ignorants.
Encara nó se han descubert tóts els pahissos que contè el Món.
Cicero fou Pretòr y Cònsul. Solustio es un escriptòr concís y

sentenciós. Però gusta de comédias y novelas. En tots aquests períodes no fa pausa la veu, ni hi ha separació formal per a que sia precís posar Inciso antes del Relatiu, y de la Conjunció.

Però, quand el Relatiu, ó la Conjunció ab las paraulas que se sequéxen fôrma un membre de la Oració, que no sols en lo gramatical, sinó també en lo formal, se distingèx del altre: á las hores es necessari á lo menos un Inciso, per a donar á entèndrer la separació dels dós membres, y la pausa que naturalment se fa entre un y altre: lo que és farà més inteligible ab els sequents egzèmples: L'home sabi ha de sèr moderad en la próspera fortuna, y constant en l'adversa. en aquest egzèmple se deu posar Coma antes de Conjunció; pux, encara que els dós membres del período sían rejids de un matèx verb, ab tót assó tènen formal separació, que obliga á posar Coma, per a major inteligència del sentid, y para asseñalar la pausa, que ha de mediar entre els dós membres.

En aquest altre egzèmple; Mòlts hòmens que foren pecadors, se salvaren. No hi ha necessitat de posar Coma antes del que, y bastará posar-lo després de pecadors á hond es conveniènt per la formal separació, que hi ha entre pecadors y se salváren, y també per la pausa que és fa després de la veu pecadors.

Se advertèx també que algunas oracións, segòns el modo ab que estan colocadas sas parts déuen ó no portar Coma, v.g: Es necessari haber llejíd per a saber, no deu tenir Coma. La matèxa

oració colocada en esta fòrma: Pera saber, es necessari haber llejíd, deu tenir Come després del saber, ahond se fa alguna pausa. Se ignora qual [p. 90v] sia la causa de la gravedad dels cassos nò deu tenir Come. Qual sia la causa de la gravedad dels cassos, se ignora, deu tenir Come antes del se.

De modo que lo ús dels Insisos deu anar discrèta-mènt arreglad per la separació formal del sentid, y per las pausas, que ha de fèr la pronunciació, evitand el treball inútil de posar-los á hònd nò hu demana, ni la majòr claredad del sentid, ni la pausa de la pronunciació.

Aquesta es la dogtrina de la Sábía Real Acadèmia Española Matritense, pera moderar la Insisació Gramatical Castellana, que es mòlt parenta de la Catalana; y de aquesta moderació Española se ha passad á atropellar las llejítimas lleys de la Insisació ab dañ notabbe del sentid de la Oració Gramatical, y de las Paus - que és déuen fèr, y natural-mènt fèm, sens advertir-ho, en la pronunciació Castellana y Catalana; pux la escassés de Insisos fa que alguns Períodos, bastanta-mènt llargs, nò és púgan pronunciar ab aquellas indispensabbles pausas, que encaraque Minimas, són nò obstant necessárias pera nò carbar la respiració, y nò ofuscar el sentid de la Oració, com ho manifèstan claramènt un Período Castellán, copiads, del egserent llibre El Amigo de los Niños, escrito en Francés, por el Abate Sabatier, y traducido al Castellano, por Dn Juan de Escoiquiz, undécima edicion, en Barcelona, imprenta de Gorchs, año de 1824. El qual Período, que

està en la pag. 84 diu así: El joven, duque de Borgoña estaba bien persuadido de esta verdad, aunque elevado por su nacimiento á una classe que parece le dispensaba de la regular docilidad que deben tener los demas niños con sus maestros.

p. 91r

86

Diria jo, nò obstant, que ùnica-mènt deurian dexar-se de insisar en Catalá las Conjuncions E, Y, quand juntan dós veus, que tótas dós juntas significan una cosa sola; v.g: Col y nap, Come é Insiso, Inciso y come; All y oli, &c; y, quand juntan dós Digciòns quasi Sinon mas, ó de un matèx significad, com: Penas y treballs, Calamidad y miseria, Honrar-la y venerar-la, Tonteria é ignorància; &c: pero, quand unèxen dós Digciòns, que significan cosas distingtas, déuen separar-se per medi del Insiso; v.g: Dèu Nre Sr, y el món enseñan máximas oposadas; El pecad, y la gràcia nò pòden estar junts. &c.

Final-mènt, diria que deuria quedar sola-mènt ininsidada la Digciò, Que, quand nò sia Relativa Verdadera, ni Correlativa, á nò sèr que intervingués altra Regla de Insisaciò. [p. 91v]

P. Quand es Correlativa la Digciò Que?

R. Quand se referex á algun Substantiu ó Adjectiu [hi ha algunes ratlles guixades] es el que èt demano. La carta, que te envia es la que èt prometí. Axó, que èm dius, nò es lo que esperaba de tu. els discrèts desprecian els que són ignorants.

Quand, doncs, la Digció Que es Relativa Verdadera, ó Correlativa ás deu insisar, perquè fèm antes de élla una petita Pausa; y nó, quand es Relativa Figurada, á nó sêr que intervinga alguna de las lleys de Insisació; ó de fer pausa; v.g: El llibre, que em portas, nó es, home de Dèu, el que èt demano.

P. Hi ha altres ocasiòns, en que nó és dega insisar la Digció Que?

R. Si Sr; nó és deu insisar, quand es part de alguna Comparació gramatical, ó de algun Cas Virtual, ó de alguna Conjunció Composta.

P. Que entens per Comparació Gramatical?

R. Enteng la verbal Comparació de una qualitat ó altra, v.g:

p. 92r

87.

Més ó menos blanc, ó blanca que la neu. Més ó menos hermós ó hermòsa que el sol. Més ó menos inclinad ó inclinada al mal que al bè. Mes ó menor grand la sala que el quarto. Major ó menor que, &c.

P. Que entens per cas Virtual?

R. Enteng quand se posa en llog de Supòsid, ó Cas Regid, nó un Verdader Cas de alguna Digció Declinable, sinó tóta una Oració Gramatical, que és posa en llog de Nominatiu ó altre Cas, y aquest és diu Cas Virtual, ó que tè virtud de tal; v.g: Me dóna grand alegria que e's noys vajan cade die, á set horas á l'aula; hond aquellas paraulas: Que els noys vajan cade die á set horas á

l'aula, se posan en llog de Nominatiu, que es lo que em dona alegria. Així matèx, quand diem Creg que ting de morir, las paraulas, Que ting de morir, són Cas Rejid del Verb Créurer; que rejex Acusatiu; pux, així com diem Creg al Pare; Creg á la Mare, diem: Creg que ting de morir; y per consegüent ditas veus, Que ting de morir, són Acusatiu Virtual, Rejid del Verb Créurer.

Altres díuen que la Digció Que, en dita ocasió, es una especie de Conjunció Simple, que unex els dós Verbs Creg y ting.

P. Que entèns per Conjunció simple?

R. Entèng la que consta de una sola Paraula; v.g: Que, Y, O, E, &c.

P. Que entèns per Conjunció Composta?

R. La que consta de dós, ó més Digcions ó Paraulas; v.g: Bè que, Egsebtad que, Nò obstant que, &c.

P. Quand, doncs, nõ hem de inser la Digció Que?

R. Quand es una part de alguna Conjunció Composta, ó de algun Cas Virtual, ó de alguna Comparació Gramatical, ó final-mènt quand es Relativa sola-mènt Figurada, y nõ Verdadera. [p. 92v]

P. Per que se han dad tantas Règglas y Egsebcions para el ús del Come ó Insiso?

R. Perque són molts las Lleys, que se han de observar para la deguda prágtica de aquesta Nota de Puntuació, que es la que tè més jog en la escriptura; y la més difícil de manejar, per la grand diversidad de opinions, y la grand inteligencia que ès necessita de la Composició Gramatical, tan en Prosa, com en Vers.

P. Hi ha altres Règglas, à més de las referidas, para que és dega posar Insiso ó Come en el Diccionisme Català?

R. Si Sr; n'hi ha, à lo menos, tres altres. La 1ª es de insisar algunas Digciõs Indeclinables, com se insisan els Vocatius, quals sòn: Pux, Doncs, Per consegüent, en fin, &c; v.g: Creg, pux; creg, doncs; creg, per consegüent; creg, en fin, que ting de morir. Doncs, anem-hi nosaltres; Anem-hi nosaltres, doncs; Anem-hi, doncs, nosaltres.

La 2ª Règla de insisació, que és deu añadir à las passadas, es la de insisar els Gerundius, y Participis: v.g: Trobí un duro, anand jo à Caldas. L'home, habitant ab demasiad contènto en la terra, desprecia las cosas Celestials. La 3ª, final-mènt, es que mòltas vegadas es posa Come ó Insiso, en llog de Punt y Come, ó punt é Insiso; com ho veurem luego.

i

Punt y come, ó Punt é Insiso.

P. Hònd és deu posar aquesta nota de Puntuació?

R. Antes dels Membres Menòrs, que és troban en midj dels Periodos, antes dels quals és fa una pausa, majòr que la que fèm antes dels Membres Minims, separads per mers Insisos; y aquesta pausa, majòr que la minima, comuna-mènt és fa

antes de las següents paraules, Pero, Més, Encara que, No obstant, &c; com en aquestos egzèmples: La recreació es útil, y necessaria pera el descans del ànimo fatigad; pero, assó deu entèndrer-se, sènd la recreació honèsta, conveniènt, y moderada. Père havia de estar contènt ab lo empleo, que logrà; més, no satisfèta ab assó sa ambició, aspirá á majòrs empleos y grácias. P. Hi ha ocasions, en que dega egscusar-se el posar Punt y Come, encara que corresponga posar-lo segòns regglas?

R. Si Sr; deu egscusar-se en els Periodos mòlt curts, en els quals está, per consequènt, manifèst desde luego el sentid, sens haver de fèr grand pausa; y asi bastará que, en llog de Punt y Come, és pose un sol Come ó Insiso; v.g: El callar es bo, més nó sèmpre. Joan estigue parlant tóta la tarda, pero bè.

P. Hi ha altrás ocasions, en que és dega posar Punt y Come?

R. Si Sr, és deu posar en aquellas Oracions ó Periodos, en que és posa en llog de aquella nota de Puntuacio, dita Dòs Punts.

⋮

Dòs Punts.

P. Hònd devem posar els Dòs Punts?

R. Antes dels Membres Majòrs, que és troban en midj dels Periodos, en que nó está perfèta-mènt acabad el sentid, que és pretèn egsplicar, y fèm allá una pausa, majòr que la que fèm antes dels Membres Menòrs; v.g: Los hòmens advertids, antes de empèndrer las cosas, consideran el tèmps, la calitat, y las demès circumstàncias de èllas: els nècios óbran precipitada-mènt, gobernand-se sols per las aparièncias de las cosas.

P. Se pòsan els Dòs Punts en altres ocasions que las referidas?

R. Si Sr; és pòsan imènt, antes de aquellas Paraulas ó Cláusulas, que se citan á la lletra com á notabbles, en las Autoritats; v.g: [p. 93v] La paraulas del Evangeli són estas: Ameu á vostres enemigs, y fèu bè als que ús aborrexen. Diu lo Apóstol Sant Jaume: Que el Christiá, que nó peca per paraula, es perfèt.

Segòna-mènt, se colocan els Dòs Punts, quand és vol cridar l'atenciò á lo que és va á dir, com succehex en la Abreviadura V.g, y en els Memorials ó Representaciòns; v.g: El Duc, als Peus de V.R.M. diu: Que sos Progenitòrs serviren á V.R.M. en diferènts Vi-reynads, y Governs ab lo amòr, y zel, que es notori, &c.

P. Es pòden excusar els Dòs Punts en algunas ocasions, en que de altra part deurían posar-se, segòns las Règglas dadas?

R. Si Sr; se excúsan en algunas Oraciòns petites, en las quals és veu patènt el sentid, sens necessitat de tanta pausa com la demánan els Dòs Punts; y per consegüent, basta un sol Punt y Come; v.g: Perdonar las injúrias es obligaciò christiana; fer bè al enemig es agte heróic de caritat.

P. En la lectura dels llibres, y demès escrits catalans y castellans, y áduc llatins ¿se ha de fèr alguna pausa, majòr que la que fèm antes dels Dos Punts?

R. Si Sr; se ha de fèr major pausa que en els Dòs Punts, en cade un dels tres, Final, Interrogant, y Admiratiu; y el Punt, que és troba en las Digciòns Abreviadas, nó es señal de pausa, sinò de Abreviaciò; com ho hem vist en el fol. 65 y seguènts.

·

Punt Final

P. Quand devem posar el Punt Final?

R. El devem posar en el fi, ó acabament dels Periodos ó Cláusulas comunes; y, per lo tant, és diu Nota de Período, ó Cláu-

p. 94r

89.

sula; v.g: Déu éns mana á tots que guardem el Decàleg, pera que pugam sèr participants de las Glòria Eterna.

2

Punt Interrogant.

P. Quand se deu usar el Punt Interrogant?

R. És deu posar després de tota Oració ó Cláusula, en que és pregunta alguna cosa; v.g: Qui me escolta? Com es axó?

Pero nó es assó bastant en tots el casos; pux hi ha Periodos llargs, y migstos de Comú é Interrogant, en que nó basta la Nota de Interrogant, que és posa en lo últim de la Cláusula, pera que és llejéscan ab sòn perfet sentid, faltand indicar á hònd comensa el To Interrogant; per lo tant apareguè á la Real Acadèmia Española, en sa Ortografia de 7ª impressió, després de un llarg egzàmen, que és pod usar de la matèxa Nota de Interrogació,

posand-la inversa antes de la Paraula, en que té principi el Tó Interrogant, á mes de la que ha de portar la Cláusula al últim en la fôrma regular, pera evitar axí la equivocació, que per falta de alguna Nota, se patex comuna-mènt en la lectura dels Períodos Interrogants llargs, y dels Migstos de Comú é Interrogant, de aquest modo: ¿Com nò ét mou la concideració dels perills imminents, á que está á tótas horas esposada ta infelís, y poc segura vida? ¿Nò te espanta la cercania de un precipici, que encubert ab las apariências de vanas seguritads, será pera tu, tan mes fatal, quant menos imaginad? A vista de la inconstància, ab que la fortuna tót ho muda, y trastorna, ab que desbarata, y desfá fins á sos semblants: á vista de la egstravagància ab que derrama sos favòrs ¿es possible que perseveren encara els mortals en sacrificar sas esperansas y desidjs á [p. 94v] un idol, tan inconstan, tan infidel?

1

Punt Admiratiu.

P. Quand devem usar la Nota de Admiració, ú Punt Admiratiu?

R. Deu posar-se allá hond acaba la Cláusula Admirativa; y el sentid y Tó Admiratiu es perfèt; v.g: Quan amabble es la virtud' Quan grands, y permanents sos premis'

Pero hi ha alguns Períodos Admiratius llargs, y altres migstos de Comú y Admiratiu, en els quals per las rahòns, que se han donad en las de Interrogació, convé indicar el llog á hond comensa lo Afegte y Tó Admiratiu, porque nò se equivoche sa

lectura. En aquest cas se usarà de la mateixa Nota de Admiració, posant la inversa antes de la Dígció, en que comensa aquest Afècte y Tó; v.g: ¡Quand, amòr meu, em farás trobar á Jesus son Salvadó, y unirás tan forta-mènt ab ell el meu cor, que porá ma Anima, com altra Esposa enamorada dir: He trobad al que tan amo, ting-lo, y nó el soltaré! Grands són las mercés, que Dèu fa als pescadórs; pero ¡quand majors, quan més especials, y quan més freqüents són els beneficis, que rében els justos, de sa infinita bondad, y paternal amòr!

P. Quina diferència hi ha entre el Tó Interrogant, y lo Admiratiu?

R. La diferència está, en que se alsa més la veu en lo últim del Período Interrogant que en el principi; pero en el Tó Admiratiu se alsa més la veu en el principi, que en lo últim.

P. Els Punts Interrogant y Admiratiu, que asseñalan el Tó ab que és déuen pronunciar els Períodos Interrogants, y

Admiratiu ¿perque nò els reservabas, pera colocar-los en la Agcentuació, que conduhex pera donar el degud Tó ú Tenòr á aquellas Digcions, que se apartan de l'agtual Pronunciació catalana, y castellana?

P. Ho he fet per lo matèx que diu V.a; pux els Punts, Interrogant y Admiratiu, servexen pera dividir el Digcionisme catalá, y Castellá en Períodos Interrogants, y Admiratiu, y en mesclads de Comú, é Interrogants, ó Admiratiu; pero los Agcents servèxen pera asseñalar el Tó ú Tenòr, que és deu donar, nò á tòt un Período, sinó á cada una de las Digcions de un matèx Período, sia Comú, ó Interrogant, ó Admiratiu, ó Migsto de Comú, é Interrogant, ó Admiratiu; com ho veurem luego.

Agcentuació

Ortografico-Catalana, y Castellana;

y áduc Llatina.

P. Que entèns per Agcentuació Ortográfica?

R. Entèng la posició del Agcent Ortogràfic sobre alguna de las sinc Vocals a, e, i, o, u.

P. Que entèns per Agcent Ortogràfic?

R. Una petita ralleta de aquesta o aquella direcció, que, posada sòbre una de las sinc Vocals a, e, i, o, u, manifèsta al Tenòr de èllas.

P. Tènen del tòt las Llenguas Catalana y Castellana els matèxos Agcents de sa Mare la Llengua Llatina?

R. Nò Sr; nò els tènen del tòt; pux nò sola-mènt és diferencian un poc de sa difunta Mare, si que també discordan un tant entre si las dós Germanas Bassònas. [p. 95v]

Agcents Ortogràfics Llatins.

P. Quants eran los Agcents Ortogràfics Llatins?

R. Tres, Agud, Grave, y Circumflegso; que posávan sobre las Vocals Agudas, Brèus y Medianas.

P. Quin era lo Agcent Agud?

R. Una petita ralieta sòbre las Vocals Agudas, que pujaba desde la escherra á la dreta, en esta fòrma á, é, í, ó, ú.

P. Quin era lo Agcent Grave?

R. Una petita ralleta, posada sòbre las Vocals Brèus, en contraria direcció á las Agudas, de est modo à, è, ì, ò, ù.

P. Quin era lo Agcent Circumflegso?

R. Èra lo Agcent, compost dels dós Agud y Grave, unids per alt en esta fòrma â, ê, î, ô, û, que posávan sòbre las Vocals, que és prònciában primèra-mènt alsand la veu, y luego abaxand-la.

P. Han estad sèmpre en ús entre els Llatins els tres Agcents, Agud, Grave, y Circumflegso?

R. Nò Sr; pux ab el tèmps és despreciá entèra-mènt la Nota del Agcent Grave, y sola-mènt usáren las Notas del Agcent Agud, y del Circumflegso; però de aquest últim nò arribá als Catalans més que

sa figura, ja en temps del Comentador Catala anónim de Antoni de Nebrixa; pux en la pag. 426 expressa: "Encara que los Agcents Agud y Circumflegso sian re ipsa diferents, pero en estos nostres temps ja apenas los distingim, sinò que els pronunciam de la matèxa manèra; so es, elevand la sílaba; perque, comenta Emanuel Alvarez: Simul cum usu latin; seræonis, etiam antiquam pronuntiationem amissimus; y axí apar que nò era necessari cansar-nos en distingir-los entre sí, sinò que bastaba fèr menciò del Agud; pux ja per

p. 96r

91.

el comun ús tè llog en qual-se-vol sílaba, en que èl tè el Circumflegso. Conforme á lo que podrian sens reparo los Impressòrs, acomodand-se á la pronunciació comuna, y ordinária, en llog de la Nòta del Circumflegso, usar de la Nota del Agcent Agud."

Aquest llibre es tan antig, que tè la Aprobació del Ille Sr V. G. Dr Miquel Joan Boldó, dada en Barcelona á 18 de Janer del añ 1650; y li dono el nom de Anónim, perque falta el primèr full, y per lo tant nò sè qual es son Autòr. Els Llatins Moderns pósan Agcent Circumflegso sobre la á final dels Abblatius dels Noms finids en a; v.g: Musa, ó Musã.

Agcents

Ortográfico-Castellans.

P. Quants són els Tenòrs Castellans dels Sonidos de las Vocals Sonants a, e, i, o, u?

R. Són quatre; es á saber, Sobre-agud, Agud, Brèu, y Corredís, ó Esdrúxul.

P. Quins Agcents Llatins empléan, pera distingir aquestos quatre Tenòrs?

R. Única-mènt úsan lo Agcent Agud, que pósan sòbre la Vocal Aguda, que nò té Règla figsa pera conéxer-se sa pronunciació Aguda, y el pósan també sòbre las Vocals Sòbre-Agudas, y las Digcions Mono-líteras á, é, ó, ú.

P. Per que pósan els Castellans Agcent Agud sòbre las Vocals Sòbre-Agudas?

R. Perque tótas las Vocals Sòbre-Agudas recauen en Mono-sílabos; y, com els Mono-sílabos Regulars sian Aguds, nò déuen agcentuar-se, per sèr cosa ja sabuda y regular; pero, com hi hajan alguns Mono-sílabos, que tènén dós significads, un Agud, , altre Sòbre-Agud, se agcentúan ab Agcent Agud en aquell significad, en que és pronuncian ab més forsa y detenciò; com hù enseña la [p. 96v] Real Acadèmia Española en sa Ortografía de 7ª Impressió, pag. 109, hònd díu: "Ningun Mono-sílabo, ó Veu de una sílaba, apelativa, ó própia, ja acabe en Vocal, ó Consonant, se agcentuará, per sèr sèmpre llarg:: Se egsebtúan aquells Mono-sílabos, que, tenind més de un significad, se pronuncian ab majòr pausa en un que en altre: els quals, pera denotar aquella diferència, se agcentuaran en aquella agcebtaciò, que és pronuncian ab més detenciò y forsa:: Tambè se egcebtuan las

Vocals á, é, ó, ú, que se accentúan á fi de que nò és pronuncien com unidas á la Vocal, que precedex, ó se seguex::: Encara que la i, quand es partícula Conjuntiva, es també Vocal, y part distingta de la Oració, nò se accentúa, pera usar-se del caragter de la Y grèga, en que may se ha acostumad posar Agcènt."

P. Nò usávan antiga-mènt els Castellans lo Agcènt Grave dels Llatins?

R. Si Sr; però lo usávan, en llog del Agcènt Agud; y després resolquè la Sábía Real Acadèmia Española, que se usás lo Agcènt Agud, per sèr cosa més natural.

P. Nò usán els Castellans moderns lo Agcènt Circumflegso dels Llatins?

R. Si Sr; pero lo usan, nò pera distingir algun Tenòr Vocal, sinò pera asseñalar quin valòr tènén las Consonants ch y x, que antecedèxen á la Vocal accentuada ab Circumflegso. Com, pux, els Castellans haguèssen advertid que lo Agcènt Circumflegso dels Llatins estava en vaga, y que nò èra de alguna utilidad per èlls: se valguèren de èll, pera asseñalar quand las Sílabas Castellanas cha, che, chi, cho, chu nò sonan xa, xe, xi, xo, xu, sinò, com entre els Llatins, y nosaltres ka, ke, ki, ko, ku; y en tal cas posan Circumflegso (qual nota anomenan los Impressòrs

Caputxa, y nosaltres Montera) sòbre la Vocal, que és troba després de las Consonants ch; v.g: Chàribdis, Chiron, quals se pronuncian Karibdis, Kiron; y nò Xaribdis, Xiron.

Tambè posan los Espaòls Agcènt Circumflegso sòbre la Vocal, que és troba després de la Consonant x, a fi de pronunciar-la ab el valòr llatí de cs, ó qs; v.g: Exàcto, Exèquias, Exímio, Exêrcismo, que pronuncian: Egsacto, Egsequias, Egsimio, Egsorcismo; y advertéxen que la x en midj de Digciò, seguint-se Consonant tè sempre valòr Llatí de cs ó qs; com: Extremo, Expressar, Extinguir; que pronuncian: Egstremo, Egspressar, Egstinguir per lo que nò se usa, com ho diu la Real Acadèmia Espaòla en sa Ortografia de 7è Impressiò, del Circumflegso, ni de altra Nota.

Com nosaltres catalans pronunciem la Consonant x de dós modos; so es, com els Grègs, y com els Llatins, també usam segons disposició de la Real Acadèmia de Buenas Letras de Barcelòna, de la Nota del Circumflegso sòbre la Vocal, que és troba després de la x pronuncianda ab el valòr de qs ó qz, v.g: Circumflexò, Exàcte, Exèquias, que pronunciam: Circumflegso, Egzacte, Egzéquias; y nò la usam quand després de x vé Consonant, perque en aquest cas sempre tè valòr de qs, com: Extrèm, Expressar, &c, que pronunciam Egstrèm, Egspressar; per lo que mòltas vegadas se escriu com se pronuncia.

Agcènts

Ortográfico-Catalans.

P. Quants Tenors Catalans ténen las sinc vocals sonants á, é, i,
ó, ú?

R. En ténen sinc; so es, Sòbre-agud, Agud, Mud, Brèu, y Corredis,
ó Esdruxul. [p. 97v]

P. Quants y quins Agcents Llatins usam pera distingir-los en
escrits?

R. Nò més que dós, es á saber lo Agud y el Grave, pux lo Agud
servex pera asseñalar las Sílabas Agudas, que se apartan de la
Regular Pronunciació, las Sòbre-agudas, y las Monoliteras á, é,
ó, ú, que se agcentúan ab Agcent Agud, nò per sèr Agudas, sinò
perque nò èns equivochem en unir-las á las Digcions antecedents ó
següents, com ho practican els Castellans; pero lo Agcent Grave
servex pera asseñalar las Sílabas Mudas, ó de sonido medi, que ni
es Agud, ni Brèu; y de aquí se inferex quina Digció Catalana es
Sòbre-aguda, Aguda, Muda, Brèu, ó Corredissa.

P. Nò usávan ja els Catalans Antigs lo Agcent Grave dels Llatins?

R. Sí Sr; pero èl posávan, no en Sílabas Brèus, pux estas nò las
agcentuávan els Catalans Antigs, ni castellans, ni las agcentúan
els Moderns, sinò que lo usavan en Sílabas Mudas, Agudas, y
Sòbre-agudas; pero, per disposició de la Real Acadèmia de Buenas
Letras de Barcelòna, se ha destinad lo Agcent Agud per las
Sílabas Agudas y Sòbre-agudas, y lo Agcent Grave pera las Mudas;
y, per lo tant, lo anomenam Mud.

P. Per que anomenas Mud al Agcent Grave dels Llatins?

R. Perque las Vocals ê, ô, que són las únicas, que adméten dit Agcènt en Digcions Comunas, nò ténen un sonido clar de ê ni ô, sinò un sonido medi entre â y é, y entre ô y ó; v.g: Parêr ó consell, y Perêr, ó arbre que fa peras; Sô ú sonido, y sô ú estig; xô y xò.

P. Per que dius que las Vocals ê, ô són las únicas, que adméten Agcènt Mud en las Digcions Comunas?

p. 98r

93.

P. Perque en las Digcions Encliticas Figuradas lo usam en las Vocals à, è, ò, ù; v.g: Ara àm recordo; Jo èm recordo; Aquell òs diu; y Jo ús-hu dig.

P. En llog oel Agcènt Mud català modern, ó Grave dels Llatins antics unò seria estad millòr haver adoptad lo Agcènt Circumflepso dels matèxos Antigs, que usavan en las Vocals, que ni éran Agudas, ni Brèus, sinò Medianas?

R. Com nò sabem de cert quina éra la Pronunciació Circumflegsa dels Llatins Antigs, tampoc usam dit Agcènt per altra cosa, que pera asseñalar el valòr de la Consonant x, quand se ha de pronunciar ab el valòr llatí de qs ó qz; com hò hem dit, parlant dels Agcènts Castellans fol. 92.

P. Que és deu inferir de tót axó que has dit dels Agcents Llatins, Castellans, y Catalans?

R. Se ha de inferir, que els Llatins Antigs tenían Pronunciació Aguda, Circumflegse, y Brèu; y bax de aquesta última comorien la Esdrúxula, ó Corredissa; que els Castellans ténen Pronunciació Sòbre-aguda, Aguda, Brèu, y Esdrúxula; ó Corredissa; y final-mènt, que els Catalans tenim Pronunciació Sòbre-aguda, Aguda, Muda, Brèu, y Corredissa, ó Esdrúxula; de las quals pronunciacions se han de traure las Lleys de la Acentuació.

Acentuació Catalana.

P. De hònd, doncs, se han de traure las Lleys de l'Acentuació Catalana?

R. De la Irregular Pronunciació Catalana de las Digcions Simples; pux única-mènt se han de acentuar las Digcions Mono-silabas, y las Poli-silabas, que se apartan de la Regular Pronunciació

P. Quina es la Regular Pronunciació dels Mono-silabos y Poli-silabos? [p. 98v]

R. Els Mono-silabos, ó Digcions de una sola sílaba, sian finids en Vocal ó Consonant, és pronuncian regular-mènt Aguds, so es, ténen sa única sílaba Aguda, eo alta un punt. Els Poli-silabos, ó Digcions de dós ó més sílabas, finids en las Vocals sonants a, e, i, o, u, ó en as, es, is, os, us, regular-mènt és pronuncian Brèus; so es, ténen la última sílaba Brèu, y la pen-última Aguda ó Muda. Els Poli-silabos finids en la Vocal junt-sonant u, so es, en au, eu, iu, ou, uu; aus, eus, ius, ous, uus ténen regular-mènt la última sílaba Aguda, que recau en las Vocals Sonants á, é.

i, ó, y la 1ª u de ú, ús. Finalment els Poli-sílabs, finids en consant [sic] que no sea la s; ó en Consonants encara que una de ellas sia s és pronuncian Aguda en la última sílaba.

Las Digci6ns, doncs, Mono-sílabs, y Poli-sílabs, que se apartan de aquestas Regulars Pronunciaci6ns s6n las únicas, que és déuen agcentuar en catalá.

Agcentuaci6

Dels Mono-sílabs Catalans.

P. Quins s6n els Mono-sílabs Catalans que és déuen agcentuar?

R. Els que se apartan de la Regular Pronunciaci6 Aguda.

P. Quins s6n els Mono-sílabs, que se apartan de la Pronunciaci6 Aguda?

R. Els S6bre-aguds, que és pronuncian un punt més alts que els Aguds, y els Muds, que és pronuncian midj punt més baxos que els Aguds.

P. Ab quin Agc6nt se han de agcentuar els Mono-sílabs S6bre-aguds?

R. Se han de agcentuar ab Agc6nt Agud; porque els Regulars, que s6n los Aguds, n6 se agcentuan, per s6r cosa ja sabuda;

y, per lo tant, basta posar lo Agcènt Agud sòbre els Mono-sílabus Sòbre-aguds; v.g: ma má, mon té, hom vá, el céu ó grèx, la séu ó catedral, el riu, la són, &c.

P. Las Digciòns Mono-sílabas y Mono-líteras á, é, í, ó, ú, que se agcentúan ab Agcènt Agud ¿que serían tal vegada Sòbre-agudas?

R. Nò Sr; són mera-mènt Agudas, y se agcentuan única-mènt pera que nò ens equivochem en juntar-las á las Digciòns antecedents ó següents.

P. Els Mono-sílabus Muds ab quin Agcènt déuen agcentuar-se?

R. Ab Agcènt Mud, que es el Grave dels Llatins; v.g: tèns bèns, mèu, tèu, sèu, tòt, mònd, nò, &c.

P. Se troban en nostre Idiome alguns Mono-sílabus, que, escrits ab unas matèxas llettras ó de igual valòr, pero en diferènt significaciò, sian Muds, Aguds, y Sòbre-aguds?

R. Sí Sr; pux el Mono-sílabo Mes, nom Substantiu Agud, y per lo tant nò agcentuad, que significa la 12ª part del añ, se diferencia del Adverb: mès, Mud, agcentuad ab Agcènt Mud, y de la Conjunció més, Sobre-aguda, y per lo tant agcentuada ab Agcènt Agud; v.g: lo un més, es mès llarg que lo altre; més axó nò es culpa nostra.

La tòs, nom Substantiu y Mono-sílabo Mud, y lo Adjectiu, y Mono-sílabo Sòbre-agud tós se diferencian del Pronom Possessiu Plural y Mono-sílabo Agud tos, ó tèus; v.g: De tos borreggs, dels tèus borreggs, cade un es tós, cade un tè fora la llana, y per lo tant tè tòs.

Fès, Persona Muda del Verb Fèr, se distingex, del Nom Adjectiu y Mono-sílabo Sòbre-agud Fès, que significa cosa partida, y del Regne de Fes, Substantiu Agud; v.g: Baldament que el Llabi-fès, fès [p. 99v] lo que em prometè en el Regne de fes!

Lo matèx se ha de dir del Nom Substantiu Femení Sòbre-agud la Séu ó Catedral, y del Masculi també Sòbre-agud el Céu ó greix, que ès diferencian del Pronom Masculi Mud, Sèu, y de la 3ª Persòna singular Aguda del Present de Indicatiu del Verb Séurer; v.g: Aquell ó aquella séu en llog seu, á hònd ès fòn el céu, prop de la Séu ó Catedral; ó be: Aquell seu, prop la Séu, hònd se fòn el sèu céu.

P. Nò em trobarías una Digció, encara que Poli-sílaba, que, escrita ab unas matèxas lletras, fòs Llatina, Castellana, y Catalana, y que tingües un matèx significad en cade un de dits Idiomes, y que única-mènt se diferenciás en cade un de èl·ls per el Agcènt?

R. Si Sr; h_i es el Nom Substantiu Amor, que en Llatí es agcentuad en la a, com: Ámor; en Castella, en la ó, com: Amór; y en Catalá, es agcentuad també en la ò, pero ab Agcent Mud, com: Amòr. En Llatí es Poli-sílabo Brèu, en Castellá, es Poli-sílabo Agud, y entre els Catalans es Poli-sílabo Mud.

Agcentuació

Dels Poli-sílabos Catalans Simples.

P. En quina sílaba dels Poli-sílabs Catalans Simples se ha de posar lo Acçent?

R. Se ha de colocar en la última, pen-última, ó ante-pen-última sílaba, segòns se apartaran de la Regular Pronunciació catalana; y, com aquesta sia diferent segòns que seran finids en Vocal Sonant, ó Junt-sonant, ó en Consonant: se déuen fer tres Agcentuacions dels Poli-sílabs.

Agcentuació

Dels Poli-sílabs, Catalans Simples, Finids, en las Vocals Sonants a, e, i, o, u; ó en as, es, is, os, us.

p. 100r

95.

P. Quina és la Pronunciació regular de las Digcions Poli-sílabs Simples, finidas en Vocal Sonant, ó en la Consonant s després de ella?

R. Se pronuncian Aguás en la pen-última sílaba, y per consequent, Brèus en la última; v.g: Casa, casas; Causa, causas; Ayguá, ayguas; Líquè, liqües; Pare, pares; Siri, siris; Burro, burros; Ritu, ritus; &c; y nó se agcentuan en la pen-última Aguda per ser regular, y sabuda aquesta pronunciació; y sola-mènt se agcentuan aquellas Digcions, finidas en Vocal, ó s després de ella, que se apartan de aquesta regular pronunciació.

P. Quinas són las Digcions Poli-sílabas Simples, que se apartan de la regular pronunciació dels Poli-sílabos finids en Vocal sonant Brèu, ó en la s després de èlla?

R. Són las que tènen la última sílaba, ó l'ante-pen-última Aguda; y las que tènen la última, ó pen-última, ó ante-pen-última Muda; y, per lo tant, las que tènen la última sílaba, ó l'ante-pen-última Aguda se han de agcentuar ab Agcènt Agud en la última ó ante-pen-última sílaba; v.g: Amá, amás; Bárbara, Bárbaras; Ánima, Animas; Animá, animás; Impetu, impetus; Cláusula, cláusulas; Aristóteles, Hipócrates, &c; pero las que tènen la última, pen-última, ó ante-pen-última sílaba Muda, se han de agcentuar ab Agcènt Mud en qual-se-vo! de èllas; v.g: Amarè, amès; Creurè, creguès; Cistèlla, cistèllas; Empèstia, empèstias; &c.

Agcentuació

Dels Poli-sílabos Catalans Simples

Finids en la Vocal Junt-sonant u,

ó en s després de èlla.

P. Quinas són las Digcions Poli-sílabas finidas en la Vocal Junt-sonant u, ó en s després de èlla? [p. 100v]

R. Són las finidas en els Diftongos au, eu, iu, ou, uu; ó en aus, eus, ius, ous, uus.

P. Quina es la pronunciació regular dels Diftongos, au, eu, iu, &c?

R. Se pronuncian Aguds en las Vocals Sonants a, e, i, o, y en la i de uu, que també es sonant; y ab la Junt-sonant u formen una sola sílaba; y, com aquesta pronunciació sia la Regular, y comuna, nó se agcentúan las Digciòns finidas en au, eu, iu, &c; v.g: Nicolau, Nicolaus; Guineu, guineus; escriu, escrius; recou, recous; relluu, relluus; y s'ls se agcentúan las Paraulas que se apartan de aquesta Regular pronunciació.

P. Quinas són las Digciòns Poli-sílabas, que se apartan de la Regular pronunciació dels Poli-sílabos finida en els Diftongos Aguds au, eu, iu, &c.

R. Són las que tènen Brèu dit Diftongo, que fa sa última sílaba, que, per lo tant, se han de agcentuar en la pen-última Aguda ó Muda; v.g: Amávau, amaríau; creguèreu, creuríau; &c.

Agcentuació

De las Digciòns Poli-sílabas Simples

Finidas en Consonant que nó sia s; ó

En consonants, encaraque una de èllas sia s.

P. Quina es la Regular pronunciació de las Digciòns finidas en Consonant que nó sia s; ó en Consonants?

R. Se pronuncian Agudas en la última sílaba, y nó se agcentúan per sèr Comuna y Regular aquesta pronunciació; v.g: Embarc, embarcs; Desembarc, desembarcs; Embarq, embarqs; Desembarq, desembarqs; Amad, amads; Fanal, fanals; Fregall, fregalls; Balandram, balandrans, &c.

P. Quinas són las Digciòns, que se apartan de la Regular pronunciació de las finidas en Consonant, ó Consonants?

R. Són las que tènen Brèu, ó Corredissa la última sílaba; pux las Digciòns que la tènen brèu se han de agentuar ab Agcènt Agud ó Mud en la pen-última; v.g: Próleg, prólegs; Présseg, préssegs; tènen; y las que tènen la última sílaba Corredissa; y la pen-última Brèu, se agentuan en l'ante-pen-ultima, v.g: Empèstian, Desempèstian; &c.

Agentuació

Dels Poli-sílabos Catalans Compostos.

P. Com se han de agentuar las Digciòns Catalanas Compostas?

R. Se han de agentuar, ó nó, conforme se agentúan, ó dexan de agentuar-se las Digciòns Simples sas compositivas; v.g: Esperit-Sant, Jesu-Christ, Egstrèma-unció, menjar-me-èl, vès-te-èn, anèm-nos-èn; Bárbara-mènt, intrépida-mènt, &c.

Agentuació

De las Vocals a, e, i, o, u.

P. Sòbre quina Varietat de las Vocals se ha de posar lo Agcènt Agud, ó Mud?

R. Se han de colocar sòbre la Vocal Sonant Sòbre-aguda, Aguda, ó Muda; y ja may en la Brèu, ni en la Corredissa, ó Esdrúxula; ni en la Vocal Líquida, ó Dèbil-sonant, ni en la Junt-sonant, ni Nò-sonant.

P. Quina es la Vocal Sòbre-aguda, Aguda, Muda, Brèu, Corredissa, Líquida, Junt-sonant, y la Nò-sonant?

R. Assò hu enseña clara-mènt la Prosòdia, que es la 32 Part de la Gramatica, y en èlla hu veurem luego. [p. 101v]

Prosòdia

32 Part

De la Gramática Catalana.

P. Que cosa es la Prosòdia?

R. Es la 32 Part de la Gramática Catalana, que enseña quin Tó, ó Tenòr és deu donar á la única Silaba dels Mono-sílabos, y á cada una dels Poli-sílabos; y, per consegüent, demonstra quina Digció Catalana Simple es Sòbre-aguda, Aguda, Muda, Breu, y Corredissa ó Esdrúxula.

P. Quin es el Tenòr, que servex de nort, ó guia pera indagar quina Digció Catalana es Sòbre-aguda, Aguda, Muda, Brèu, ó Corredissa?

R. Es el Tenòr Agud, que és dona á la única sílaba dels Mono-sílabos Regulars ó Aguds; y á cada una dels Poli-sílabos Aguds.

P. Com trobarem el número figso de sílabas dels Poli-sílabos?

R. Ab el modo comú de lletrejar, ó juntar lletra á lletres, y sílaba á sílabas, que és pod anomenar Silabej Gramatical, ó divisió de Digcions en sílabas gramaticals; v.g: Pre-sén-ci-á, Po-ten-ci-a, &c; pero els Poetes còntan mòltas vegadas per una sola sílaba poetica á dós de gramaticals; v.g: Pre-sen-cia, Po-ten-cia; y assó hu fan en virtud de la Figura Sinerese, com ho veurem á son llog en la Digciología.

P. Quantas sílabas pòden tenir els Poli-sílabos, ó Digcions de mòltas Sílabas?

R. Pòden tenir-ne desde una fins á set, ó vuyt sílabas; de las quals la 1ª és diu Primi-sílaba; la 2ª, Di-sílaba; la 3ª, Tri-sílaba; la 4ª, Tetra-sílaba; la 5ª, Penta-sílaba;

p. 102r

97.

la 6ª, Hegza-sílaba; la 7ª, Hepta-sílaba; y la 8ª, Octa-sílaba.

P. Quants, doncs, són els Tenòrs Catalans y Castellans Aguds corresponènts á cada sílaba Aguda?

R. Són vuyt: Mono-sílabo, ú Primi-sílabo; Di-sílabo; Tri-sílabo; Tetra-sílabo; Penta-sílabo; Hegza-sílabo; Hepta-sílabo, y Octa-sílabo; pero, com sían pochíssimas las Digcions catalanas simples de 7 y 8. sílabas, única-mènt parlarem dels sis primèrs Tenòrs Aguds; y ab la inteligència de estos se sabran el 7è y 8è.

P. Per que has dit: que el primèr Tenòr Agud era el Mono-sílabo, ú Primi-sílabo?

R. Perque el Tenòr Agud dels Mono-sílabus, ó Digciòns de una sola sílaba, es el que correspon també á la 1ª sílaba dels Poli-sílabus, ó Digciòns de móltas sílabas.

P. Quin nom donavan els Llatins á la sílaba final, ó darrèra dels Poli-sílabus?

R. Li dában el nom de Última, y á l'anterior á esta la anomenaban Pen-última, que vol dir Casi-última; y la que era antes de la Pen-última li dában el nom de Ante-pen-última.

P. Pera que servían las sílabas Pen-última, y l'Ante-pen-última?

R. Servían pera conèxer el Tenòr ó Tó dels Poli-sílabus, pux única-mènt és pronunciában ab Tenòr Agud la Pen-última ó Ante-pen-última sílaba dels Poli-sílabus, y la única dels Mono-sílabus.

P. Com conexían els llatins el Tenòr Agud dels Mono-sílabus, y dels Poli-sílabus?

R. Ab lo Agcènt Agud, que els Grègs anomenávan Tonos, ó Prosódia.

P. Que cosa era lo Agcènt Agud Llatí?

R. Era aquella Sonoridad y Mesura, que guardavan en la Prop. 102v]nunciació de la Sílaba Llarga ó Aguda.

P. Quina era la Sílaba Llarga ó Aguda dels Llatins?

R. Éra la que gastava dós Tèmps en la sua pronunciació; y la Brèu en gastava sola-mènt un. Lo Agcènt, doncs, Agud, que els Grègs anomenavan Tonos ó Prosódia, era el modo de pronunciar com á Llarga una vocal de cada Paraula Llatina, encara que, la tal Vocal fós Brèu, com ho diu el R.P.Fr. Diego de Mello, y Menesses,

en son nou Epítome de la Gramática Llatina, traduïda de la Llengua Portuguesa á la Española; v.g: La ó de Arbóribus, que pronuncian com si fós Llarga.

P. Quantas són las Lleys del Agcent Agud Llatí?

R. Son quatre, com las referex, el matèx Atòr [sic]; 1ª: La Paraula Mono-sílaba té lo Agcent en la única Vocal que té; v.g: Bós, Páx, Nèx. 2ª: La Paraula Di-sílaba té lo Agcent en la 1ª Vocal; v.g: Dicis, Móves, Músa. 3ª: la Paraula de tres ó més sílabas, té lo Agcent en la Pen-última Vocal ó Sílaba, si es Llarga; v.g: Darius, Vestímus. 4ª: la Paraula de tres ó més sílabas té lo Agcent en l'Ante-pen-última Vocal ó Sílaba, si la Pen-última es Brèu; v.g: Dóminus, Díligo. De aquí se inferex, diu el matèx Autòr, que ninguna Paraula Llatina té lo Agcent en la última, ni en la quarta sílaba, contada desde la última; y que si nó hi hagués Paraulas Llatinas de tres ó més Sílabas, que éll anomena Poli-sílabas, nó serian necessàrias las Regglas de Quantitat, pera pronunciar-las.

P. Las Règglas Llatinas de la Quantitat de sílabas, que són necessàrias pera pronunciar las Digcións de tres ó més Sílabas,

p. 103r

98.

quina utilitat prèstan als Castellans y Catalans, pera pronunciar las Digcións Castellanas y Catalanas?

R. Ninguna; pux, pera conèixer la Longitud, ó Brevedad, y la Gravedad, ó Agudesa de las Sílabas Castellanas, y Catalanas, nò es necessària altra Règla, que una sola, clara, y fácil à tòts, qual es lo Acent, ó Tenòr Agud, que tè cada Digciò, per el qual, com per señal cert traurem la Quantitat, com ho diu Dn Juan Diaz Rangifo en su Arte Poética, y el Dr Josef Vicens son Addicionadòr, en el cap. VI. pag. 13.

P. Que hem, doncs, de fèr, pera averiguar la Quantitat de las Sílabas Catalanas, y Castellanas?

R. Hem sola-mènt de indagar el Tó, ú Tenòr Agud ab que ès déuen pronunciar en aquestos dos Idiomes, Germans Bassòns, las Sílabas Catalanas ó Castellanas Regulars. Pera assó se ha de saber que la Prosòdia ó Tonos dels Grègs, es una paraula també Grèga, composta de la Preposciò Pros, que vol dir Al, y Ode que significa Cant; y, axí com els Mestres de Capèlla principian à enseñar de cant à sos dexèbbles ab las Solfas ut, re, mi, fa, sol, la, cantand ab un To Regular ut, alt un sol punt; y despres, pujand la veu altre punt, diuen re; despres altre punt, mi, &c; com ho manifestà la següent Escala Solfística.

Escala Solfística

Punts	_____
6...	_____ la. _____
5...	_____ sol _____
4...	_____ fa _____
3...	_____ mi _____
2...	_____ re _____

Axi matèx, parlant pronuncian las primeras sílabas dels Poli-sílabus, y tots els Mono-sílabus Aguds ó Regulars alts un sol punt, y després anam pujant cada sílaba Aguda [p. 103v] un punt, de grau en grau, fins al arribar á la mes alta; v.g: Reconciliará. Aquesta Digció Catalana, y Castellana es Hegza-sílaba Aguda, que té sis sílabas Agudas; y per consegüent la proferim Catalans y Castellans ab Tó Hegza-sílabo Agud; so es, la Segsta Sílaba se ha de pronunciar alta sis punts com ho manifestará la Seguent Escala Prosodiaca, en la qual són colocads tots els sis Tenors aguds per son grau; es á saber, el més alt es el Tó Hegza-sílabo, y després anant baixant un punt cada sílaba de grau en grau és troban el Penta-sílabo, Tetra-sílabo, tri-sílabo, Di-sílabo, y el Mono-sílabo ú Primi-sílabo.

P. Que cosa es el Tó Mono-sílabo, ú Primi-sílabo?

R. Es el Sonido de las Digcions Agudas Mono-sílabas, ó de una sola sílaba, y de todas las Primeras Sílabas dels Poli-sílabus.

Es el Sonido Uni-sílabo y Primi-sílabo Agud.

P. Que vol dir Tó Di-sílabo, Tri-sílabo, Tetra-sílabo, Penta-sílabo, y Hegza-sílabo?

R. Es el Sonido Agud de las 2as, 3as, 4as, 5as, y 6as Sílabas, de las Digcions Poli-sílabas.

P. Pera que servéxen aquestos Sonidos Aguds?

R. Pera indagar la Llargària, ó Agudesa de las Sílabas Catalanas y Castellanas; so es, pera saber si la Sílaba es Aguda.

P. Quina es la Sílaba Aguda?

R. La que és pronuncia ab son degud Tó Agud; es á saber, la 6ª ab Tó Hegza-sílabo; la 5ª, ab Penta-sílabo; la 4ª, ab tetra-sílabo; la 3ª, ab tri-sílabo; la 2ª ab di-sílabo; y la 1ª Sílabo dels Poli-sílabos, y la Unica dels Mono-sílabos Aguds, ab Tó Mono-sílabo, ú Primi-sílabo.

p. 104r

99.

Escala Prosodiaca

Dels sis Tenòrs Aguds de las Sílabas Catalanas y Castellanas.

Tenòrs Aguds.

Hegza-sílabo.	rá.
Penta-sílabo.	a
Tetra-sílabo	li
Tri-sílabo.	ci
Di-sílabo.	con

Mono-sílabo y Primi-sílabo. Re a, e, i, o, u,

Sonidos Liquid, y Junt-Sonant: qu, qu u.

[Mono-sílabo y Primi-sílabo.:]

au, eu, iu, ou, uu. qua, que, qui, quo. qua, que, qui, quo. que,
qui; que, qui. aig, eig, iig, oig, uig: aix, eix, iix, oix, uix.

Esgplicació De la Present Escala.

El Tenòr, ó Tó Hexa-sílabo, es el Sonido, que és dóna á las Segstas
Silabas Agudas Catalanas, y Castellanas.

Penta-sílabo.....á las Quintas Sílabas

Tetra-sílabo.....á las Quartas Sílabas.

Tri-sílabo.....á las Tercèras Sílabas.

Di-sílabo.....á las Segònas Sílabas.

Mono-sílabo, y Primi-sílabo.....á las las dels

Poli-sílabos, y Unicas dels Mono-sílabos.

El débil Sonido de la Vocal Junt-sonant u, que está sòta el To Mono-sílabo, nò fa sílaba per sí sola sino post-posada á las Vocals Sonants á, é, i, ó, ú, que estan en el To Mono-sílabo, y fòrma ab èllas els Diftongos Verdaders au, eu, iu, ou, uu; aus, eus, ius, ous, uus.

Els Sonidos Liquids, ó débil-sonants qu, qu, de sòta el To Mono-sílabo, nò fan tampoc sílaba per sí sols, sinò unids á las Vocals Sonants a, e, i, o; que estan en el To, Mono-sílabo; y fòrmán els Diftongos Liquids qua, qüe, qüi, quo; y qua, qüe, qüi, qüo.

La Vocal u, que és troba després de g ó g sens crèma en las sílabas que, qui, y que, qui, que estan en seguida del To Mono-sílabo, nò sona ni poc, ni mòlt; ni es Liquida, ni Junt-sonant, es Nò-sonant.

Tampoc sona la Vocal i, antes de g y x en las Sílabas aig, eig, iig, oig, uig; y aix, eix, iix, oix, uix, que estan en el To Mono-sílabo; pux las pronunciam: aj, ej, ij, oj, uj; y ax, ex, ix, ox, ux; y, per lo tant dits Diftongos se diuen Orográficcs, porque hu són

mera-mènt en escrits, y nô en la pronunciació.

De la mescla dels Diftongos Verdaders, Líquids, y Ortogrífics, resultan varios Triftongos, com hu hem vist en el Grand Silabari Catalá fol. 6e, y següent; qual Silabari es la Grand Colecció de las Sílabas Comunas, Diftognos, y Triftongos del Idiome Catalá; y unas y altras Sílabas de ell, sian ó nô Diftongos, ó Triftongos, se pronuncian ab Tó Mono-sílabo Agud, so es altas un sol punt, y deurian colocar-se tótas en seguida del Tó Mono-sílabo.

p. 105r

100.

P. Qual es el Sonido, ú Tó Mono-sílabo Agud?

R. Es el Sonido, que dónan els Mestres de las Lletras á las Sílabas del Silabari Catalá, quand lo enseñan á so [sic] dexèbbles, sian Comunas, Diftongos, ó Triftongos.

P. Qual es el Silabari Catalá, y son Agud Sonido?

R. Es el que está en la 2ª pag. del fol. 60, y següents, el qual conté tóts els Mono-sílabos catalans Aguds, ó Regulars, u tótas las Sílabas Catalanas. que se han de pronunciar altas un sol punt; y aquest punt es el que dónan els Mestres de las Lletras.

P. Encara que tóts els Mono-sílabos del Silabari Catalá sian Aguds, so es, se pronuncien alts un sol punt en'hi ha emperó, altres en dit Idiome, que nô ès troban en el Silabari, y que ès degan pronunciar més alts que els Regulars, que els Aguds?

R. Si Sr, tenim en nostre Idiome, y nô en el Silabari molts Mono-sílabos Sòbre-aguds, que se han de pronunciar un punt més alts que els Aguds, so es, se-èls ha de dar el To Di-sílabo; y

són tots aquells, que escrits ab unas mateixas lletres que els Aguds, ténen altre significad, en el qual se han de pronunciar ab més forsa, y detenciò; y se agcentúan ab Agcènt Agud, pera distingir-se dels Aguds, que estan en el Silabari, y nò portan Agcènt, per sèr ja sabuda sa pronunciació regular Aguda; so es, alta un sol punt; v.g: Ma má, la mia má.

El primer Mono-sílabo nò agcentuad ma es Agud, y veu femenina del Pronom Possessiu Mèu; pero lo agcentuad má es Sòbre-agud, y Nom Substantiu Femení, que significa la má, ó egstremidad del bras. [p. 105v]

P.Hi ha altres Mono-sílabos, que nò van tampoc compresos en el Silabari Catalá; y que escrits ó nò ab las matejas lletres que els Aguds, y Sòbre-aguds, és degan pronunciar més baxos que els Regulars Aguds, y que els Irregulars Sòbre-aguds?

R. Si Sr. tenim en nostre Idiome y nò en el Silabari, tots els Mono-sílabos Muds, que se han de pronunciar midj punt més baxos que els Aguds; y, per lo tant se agcentúan ab Agcènt Mud, que es lo Agcènt Grave dels Llatins Antigs, pera distingir-los dels Aguds, que nò pórtan ningun agcènt, per sèr regular, y sabuda ja sa pronunciació Aguda, y dels Sòbre-aguds, agcentuads ab Agcènt Agud: v.g: te tè té.

El primer Mono-sílabo, nò agcentuad te, que es Datiu ó Acusatiu del Pronom Personal Tu, és pronuncia ab Tó Mono-sílabo Agud, so es, alt un sol punt. Lo agcentuad ab Agcènt Mud tè, que es 3ª Persòna Singular del Present de

Indicatiu del Verb Tenir, se pronuncia midj punt més bax que lo Agud nò agcentuad. Final-mènt, lo agcentuad ab Agcènt Agud té, que es Nom Substantiu, que significa certa droga, és pronuncia ab Tó Di-sílabo, dos punts alt; so es, un punt més alt que el Mono-sílabo Agud, nò agcentuad te.

P. Els Mono-sílabos Muds ¿són Brèus, ó Aguds?

R. Ni són Brèus, ni Aguds. Nò són Breus, porque nò és pòden pronunciar, ni és pronuncian més baxor que el Tó Mono-sílabo: és pronuncian dintre els límits del Tó Mono-sílabo; pero nò són Aguds, porque nò és pronuncian ab To Mono-sílabo perfèt, sinò midj punt més baxos. Se pronuncian dins els límits del Tó Mono-sílabo; pero falta midj punt per: arribar á la Sonoridad y Mesura del Tó Mono-sílabo Agud. Suavisam, doncs, la pronunciació Aguda midj punt; v.g: te tè.

p. 106r

101.

Lo matèx sugsehèx en las sílabas Mudas dels Poli-sílabos, que també és pronuncian midj punt més baxas que las Agudas. La Digció, per egzèmples, Catalana, y Di-sílaba Muda Amór, si la pronunciássem Aguda, prefeririam la Castellana Amór; y si la pronunciássem Brèu prefeririam la Digció Llatina Ámor. Entre els Catalans dita Digció Di-sílaba es Muda, que és pronuncia ab Tó Di-sílabo Mud en la última sílaba, y entre els Castellans es Aguda, y és pronuncia ab Tó Di-sílabo Agud. Els Castellans nò

tènen Tó Mud sinó Agud; pero els Catalans usam un y altre Tó;
v.g: Amará, Amaré; Enseñará, Enseñaré; Parér, ó consell, y Pèrer,
ó arbre, que fa peras; &c.

P. Hi ha alguna sílaba dels Poli-sílabs Catalans y Castellans,
que és puga pronunciar més baixa que la Aguda y que la Muda?

R. Sí Sr; s'hi pronuncian la Sílaba Brèu, ó Grave, y la
Corredissa ó Esdrúxula.

P. Quina es la sílaba Brèu?

R. La que és pronuncia un punt més baixa que l'Aguda, y midj punt
que la Muda; so es, se pronuncia al Tenòr de la Penúltima Aguda ó
Muda; v.g: La 6ª sílaba, al Tenòr de la 5ª Aguda ó Muda; la 5^a al
Tó de la 4ª Aguda ó Muda; la 4^a, al Tó de la 3ª Aguda, ó Muda; la
3^a, al Tó de la 2ª Aguda ó Muda; y la 2^a, al Tó de la 1ª Aguda ó
Muda. De aquí és veu clar que las Diccions Brèus han de tenir á
lo menos dós sílabas; es á saber la Última Brèu, y la 1ª Aguda ó
Muda.

P. Quina es la sílaba Corredissa ó Esdrúxula?

R. La que és pronuncia dós punts més baixa que l'Aguda; y un y
midj que la Muda; es á saber, és pronuncia al Tenòr de
l'ante-pen-última sílaba Aguda ó Muda; v.g: la 6^a al Tó de la 4^a
Aguda ó Muda; la 5^a al Tó de la 3ª Aguda [p. 106v] ó Muda; la 4^a,
al Tó de la 2ª Aguda, ó Muda; y la 3^a, al Tó de la 1ª Aguda, ó
Muda. De aquí és veu també manifest que las Diccions Corredissas,
ó Esdrúxulas han de sèr á lo menos de Tres-sílabas, so es, la
Última Corredissa, la Pen-última Brèu, y l'Ante-pen-última Aguda
ó Muda.

P. La 1ª sílaba dels Poli-sílabs ¿que nò pod sèr may Brèu?

R. Nò Sr, es sèmpre Aguda ó Muda; per que nò és pu; pronunciar may ab Tó més bax que el Mono-sílabo, ó Primi-sílabo Agud ó Mud; y lo matèx hem dit dels Mono-sílabos, que tampoc pòden sèr Brèus, per que nò és pòden pronunciar may ab Tó més bax que el Mono-sílabo ó Primi-sílabo, que es el Tó dels Mono-sílabos y Primèras Sílabas; altra-mènt perdrian el sonido que els correspon, que es alt un sol punt, ó midj punt, y nò sonarian ni alt ni bax, ni farián sílaba.

P. Encara que ningun Mono-sílabo, ni 1ª sílaba dels Poli-sílabos nò és puga pronunciar may ab Sonido més bax que el Tó Mono-sílabo Agud ó Mud ¿és pod trobar, nò obstant, alguna lletra Vocal de algunas sílabas Poli-líteras, que s'hi dega pronunciar?

R. Si Sr; s'hi pronuncia la u Vocal Junt-Sonant, y la Líquida.

P. Quand es Junt-sonant la Vocal u?

R. Quand és troba després de las Vocals Sonants á, é, i, ó, ú; y ab èllas fòrma els Diftongos Verdaders au, eu, iu, ou, uu; aus, eus, ius, ous, uus.

P. Quand es Líquida la Vocal u?

R. Quand és troba després de las Consonants Líquants G ó Q, y antes de las Vocals Sonants a, e, i, o; y ab èllas fòrma els Diftongos Líquids: qua, qüe, qüi, quo; y qua, qüe, qüi, quo; v.g: Enaygua, Enaygüe, Enaygüi, Enayquo; Liqua, liqüe, liqui, liquo; &c.

P. Es sèmpre Líquida la u, que és troba després de G ó Q?

R. Nò Sr; nò es líquida la u en las sílabas que, qui, ni que

qui, destituhidas de crema ó punts sòbre la u; pug en estos casos nò es, ni Sonant, ni Junt-sonant, ni Líquida; es No-sonant perque nò sona ni poc ni mòlt, y sols sevex pera restituhir á las Consonants c y g, antes de e, i, son propi sonido gutural, y privand-las del sonido lingual y [mot que no he pogut interpretar] se ó je.

P. Hi ha altra Vocal en algunas sílabas catalanas, que també sia No-sonant?

R. Si Sr, en est cas se troba la i, que está després de las Vocals Sonants á, é, i, ó, ú, y antes de las Consonants g ó x, en las sílabas aig, eig, iig, oig, uig; y en aix, eix, iix, oix, uix; pux la interposada i nò sona, ni poc, ni mòlt, y sols servex pera asseñalar que las las ditas sílabas sonan aj, ej, ij, oj, uj, y nò ag, eg, ig, og, ug; y axí matèx que las demès sonan ab sonido catalá ax, ex, ix, ox, ux, y nò ab valòr llatí modern ags, egs, igs, ogs, ugs.

P. Com se anomenan las juntas en escrits de dós Vocals, una Sonant, y altra Nò-sonant?

R. Se diuen Diftongos Ortogrífics, eo mera-mènt en escrits y nò en la pronunciació.

P. Hi ha altres Diftongos á més dels Verdaders, Líquids, y Ortogrífics?

R. Si Sr; hi són els Figurads, ó Poètics ia, ie, io; ua, uo; ea, eo, y oe; que és troban única-mènt al últim de algunes Diccions, y fòrman dós sílabas, de las quals la última es Corredissa, y la Pen-última, Brèu; y per lo tant necessitan, pera pronunciar-se, que se-els ante-posa altra sílaba, pero Aguda ó Muda; pux nò hi ha Dicció Poli-sílaba, per petita que sia, que nò tinga á lo menos una sílaba Aguda ó Muda, y la última pod sèr Brèu ó Corredissa, y la Pen-última, Brèu. Las Diccions que tènen la Ultima [p. 107v] sílaba Corredissa, y la Pen-última, Brèu, se deuen accentuar en l'Ante-pen-última, Aguda, ó Muda; v.g: Presència, Preséncias; Espécie, Espécies; Capitólio, Capitólios; Perpétua, Perpetuas; Perpétuo, Perpétuos; Cesárea, Cesáreas; Cesáreo, Cesáreos; Héroè, Héroes; Áloe, Áloes; Pèsia, pèsias, pèsian, empèstia, empèstias, empèstian.

Assentada esta verídica dogtrina, me admira que la Sábja Real Acadèmia Española enseña en la 7ª Impressió de sa Ortografia, pag. 115, y 117, que nò se accentúen en l'ante-pen-última Vocal Sonant las Diccions finidas en ia, ie, io, ua, uo Brèus; pero sí las finidas en ea, eo, oe tambe Brèus; v.g: Cesárea, Etéreo, Línea, Coetáneo, Momentáneo, Purpúrea, Héroè; pux la matèxa rahò milita per unas que per altres Diccions; porque cada Vocal de aquestas y aquellas terminacions Brèus se ha de pronunciar al Tenor de l'ante-pen-ultima Vocal Aguda; Per lo que, nò són ditas terminacions Brèus, Diftongos propis y reals, sinò Figurads y Fantásticos, presos per tals per els Poetes, en virtud de la Figura Poética Sinérese; pux cada terminació de las vuyt referidas fa dós Sílabas, la

Pen- ma brèu, y la Ultima Corredissa; y, per consegüent
1'. Pen-última Vocal es Ante-pen-última Síllaba Aguda, que és
deu accentuar, sempre que en ella correge la pronunciació, com
ho ensenya la matèxa Real Acadèmia, en la referida Ortografia,
pag. 113, y 118.

P. Per que en la Escala Prosodiaca del fol. 99, has colocad, en
seguida del Tó Mono-sílabo y Primi-sílabo, tots els Diftongos
Verdaders, els Líquids, y los Dr-

p. 108r

103.

togrífics, y nó has fèt ninguna menció dels Figurads; ó Poètics?
R. La rahò perque nó hu he fèt es óbvia; pux en el Tó Mono-sílabo
y Primi-sílabo de la referida Escala nó és parla sinò dels
Tenòrs Aguds ó Regulars, y nó és parla dels Irregulars
Sòbre-aguds, ni Muds dels Mono-sílabos; ni és fa menció de
síllabas Irregulars Mudas, Brèus, ni Corredissas dels
Poli-sílabos, sinò de primèras síllabas de aquestos, com estan en
el Silabari, sian ó nó Diftongos Verdaders; Líquids, ó
Ortogrífics, quals síllabas és pronuncian ab To Mono-sílabo ó
Primi-sílabo Agud, so es, altas un sol punt; pero els Diftongos,
que és diuen Figurads ó Poètics fórman sempre dós síllabas, de las
quals ninguna es 1^a de Digció, ni Aguda, sinò pen-última Brèu, y
última Corredissa, que els Poetes prènen per una sola síllaba
Brèu, en virtud de la figura poética Sinerese.

P. Com conixerem, doncs, el Tenòr, que és deu dar als Mono-sílabbos Aguds, Muds, y Sòbre-aguds, y als Poli-sílabbos Aguds, Muds, Brèus y Corredissos?

R. Assó es facilíssim, prenènd per nord ó guia el Tó Agud dels Mono-sílabbos, y el Tenòr Agud ó Mud de la Última, Pen-última ó Ante-pen-última sílaba dels Poli-sílabbos, com ho evidenciaran las següents Escalas Particulars.

Escala Particular

Dels Tenòrs dels Mono-sílabbos

P. Que entens per Mono-sílabbos?

R. Enteng las Digcions de una sola sílaba, sia ó nó Diftogno, ó Triftongo.

P. Quantas són las Varietads de las Digcions catalanas de una sola sílaba? [p. 108v]

R. Són dós; pux unas són Regulars ó Agudas, y altres Irregulars Sòbre-agudas ó Mudas.

P. Quins són els Mono-sílabbos Aguds, ó Regulars?

R. Els que és pronuncian ab Tó Mono-sílabbu Aguds, so es, alts un sol punt, y nó se agcentúan; v.g: Pa, Vi, Nau, Carn, &c.

P. Quins són els Mono-sílabbos Irregulars Sòbre-aguds?

R. Els que es pronuncian un punt més alts que els Aguds; so es pronuncian ab Tô Di-sílabo; es á saber, alts dós punts, y se accentúan ab Accent Agud; v.g: la Má, el Té, el Ríu, la Sóu, el Vá, &c.

P. Quins són, final-mènt, els Mono-sílabos Irregulars Muds?

R. Els que ès pronuncian midj punt més baxos que els Aguds; so es, ab Tô Mono-sílabo Mud, y se accentúan ab Accent Mud, que es la Nota del Accent Grave dels Llatins Antigs; v.g: Mèu, tèu, sèu, &c.

Tenòrs dels Mono-sílabos

Tô Sobre-agud. Má, Té, Sóu, Ríu.

Te Son

Tô Mono-sílabo Agud y Mud: Tè són ma ó mia, &c.

Escalas Particulars

Dels Tenòrs dels Poli-sílabos Catalans.

P. Que entèns per Poli-sílabos?

R. Entèng las digcions de mólts sílabas; so es, las que constan de dós ó més sílabas.

P. Quina es la divisió més general de las Digcions de dós ó més sílabas?

R. Se dividéxen en Simples, y Compostas. Simples són las que constan de una sola Digció; y Compostas, las que constan de dós ó més Digcións.

P. Quina es la Divisió Prosodiaca de las Digcións Simples?

p. 109r

104.

R. Se partéxen prosodiaca-mént las Digcións catalanas Simples, segons la diversitat dels Tenòrs ab que és pronuncian, en Agudas, ó Mudas, en Brèus. y Corredissas, ó Esdrúxulas.

P. Quinas són las Digcións Catalanas Simples Agudas ó Mudas?

R. Són las que ténen Aguda ó Muda la última sílaba; v.g:

Tenòrs Aguds ó Muds de las Sílabas Últimas.

Tó Hegza-sílabo.

Penta-sílabo.

Tetra-sílabo.

rá. rè.

Tri-sílabo.

rá rè ta ta

Di-sílabo.

rá. rè. fa fa quis quis

Primi-sílabo.

Di , Di ; Re, Re; Con Con;

P. Quina diferéncia hi ha entre las Digcións Poli-sílabas Simples Agudas, y Mudas?

R. Las Digcions Poli-sílabas Agudas ténen tótas sas sílabas, Agudas; pero las Paraulas Poli-sílabas Mudas, nó ténen Muda sinó la última sílabr, pux las demés sòn Agudas.

P. Quíns sòn las Digcions Poli-sílabas Brèus?

R. Sòn las que ténen Aguda, ó Muda la pen-última sílaba; y la última às pronuncia un punt més baxa de lo que li correspon; so es, la última dels Di-sílabos, ab To Primi-sílabo; lo dels Tri-sílabos ab To Di-sílabo, &c.

Tenòrs Aguds ó Muds de las Sílabas Pen-últimas

To Penta-sílabo.

Tetra-sílabo. nada

Tri-sílabo. nada mi

Di-sílabo. sada. mi ca

Primi-sílabo. Ténen, Casa, Próleg. Ca; Ca; En; _____

[p. 109v]

P. Quina, doncs, es la sílaba Brèu?

R. Es la Última, pronunciada al Tenòr de la Pen-última, en las Digcions Brèus; y la Pen-última de las Corredissas, pronunciada al Tenòr de l'ante-pen-última.

P. Quinas sòn, final-mènt las Digcions Poli-sílabas Corredissas ó Esdróxulas?

R. Las Digcions Poli-sílabas Agudas ténen tótas sas sílabas, Agudas; pero las Paraulas Poli-sílabas Mudas, nó ténen Muda sinó la última sílaba, pux las demés són Agudas.

P. Quinas són las Digcions Poli-sílabas Brèus?

R. Són las que ténen Aguda, ó Muda la pen-última sílaba; y la última às pronuncia un punt més baxa de lo que li correspon; so es, la última dels Di-sílabos, ab To Primi-sílabo; lo dels Tri-sílabos ab To Di-sílabo, &c.

Tenòrs Aguds ó Muds de las Sílabas Pen-últimas

To Penta-sílabo.

Tetra-sílabo.

nada

Tri-sílabo.

nada mi

Di-sílabo.

sada. mi ca

Primi-sílabo. Tènen, Casa, Próleg. Ca; Ca; En;

[p. 109v]

P. Quina, doncs, es la sílaba Brèu?

R. Es la Última, pronunciada al Tenòr de la Pen-última, en las Digcions Brèus; y la Pen-última de las Corredissas, pronunciada al Tenòr de l'ante-pen-última.

P. Quinas són, final-mènt las Digcions Poli-sílabas Corredissas ó Esdróxulas?

R. Las que ténen Aguda ó Muda l'Ante-pen-última sílaba; y, per consegüent la Pen-última es Brèu; y la Última, Corredissa; v.g:

Tenòrs Aguds ó Muds de las Sílabas Ante-pen-últimas.

Tó Penta-sílabo.

Tetra-sílabo. ána.

Tri-sílabo. gána por

Di-sílabo. tána. fra tem

Primi-sílabo. Márfaga. Cu Su Con

P. Quina, doncs, es la Sílaba Corredissa ó Esdrúxula?

R. Es la Última, pronunciada al Tenòr de l'ante-pen-última; y per consegüent se pronuncia dós punts més baxa de lo que li tocaria si fòs Aguda.

P. Hi ha algun medi, pera fèr passar las Digcions Corredissas á Brèus, y áduc á Agudas?

R. Si Sr; hi ha el facilíssim medi de donar á la sílaba Pen-última dels Esdrúxuls un punt més, y á Ultima, dós punts; v.g:

Tenors Aguds ó Muds.

To Tri-sílabo. má.

Di-sílabo. níma. ni

Primi-sílabo. Ánima. A A

P. Hi ha també algun medi per a fer passar les Diccions Brèus a Agudas?

R. Sí Sr; donant a la última sílaba dels poli-sílabs Brèus, un punt més; v.g:

p. 110r

105

Tenèrs Aguds ó Muds.

Tó Hexa-sílabo

Penta-sílabo.

Tetra-sílabo.

Tri-sílabo.

 ci. cili.

Di-sílabo.

 cón. cónci. con con

Primi-sílabo.

 Récon. Re Re Re Re

 à

 á.

 ára

 ar

 lí.

 líá.

 li

 li

 li

 ci

 ci

 ci

 ci

 ci

 con

 con

 con

 con

 con

Re

Re

Re

Re

Re

Aquestes són las Escalas Prosodíacas Particulars; pera pronunciar, segòns art, las Digciòns Catalanas Simples Agudas, Mudas, Brèus, y Corredissas, ó Esdróxulas; y aduc las Compostas, pux estas se pronuncian segons els Tenòrs de las Simples sas Compositivas.

P. Las Digciòns Catalanas Simples y Compostas, escritas segòns Règglas de bona Ortologia, Ortografia, y Prosòdia ¿á hond sè han de anar á buscar?

R. Se trobaran en el Digcionari Catalá, que es la 4ª Part de la Gramática Catalana.

Digcionari Catalá

4ª Part

De la Gramática Catalana.

P. Que cosa es el Digcionari Catalá?

R. Es un Llibre grand, á hond són colocadas, en forma alfabética inicial, una grand part de las Digciòns Catalanas.

P. Per que dius: Que en el Digcionari s'hi troba sols una grand part de las Digciòns Catalanas; y nó dius: tòtas?

R. Perque en el Digcionari, per més perfèt que sia, faltan una [p. 110v] infinitud de Digciòns; com ho veurem en la Digciologia ó 5ª Part de la Gramática.

P. Entre els Digcionaris Catalans ¿quin es el més perfèt?

R. Es el que tragué á llum, en lo añ 1803 la Sábía Real Académia de Buenas Letras de Barcelona, compost per els tres Sábís Membres de ella, els Drs Esteve, Bellvitjes, y Juglá; y dit Digcionari se hauria encara perfeccionad més, si els disturbis Polítics no haguèssen impedit la nova Edició, que se estava treballand.

P. Quin es aquest Digcionari de l'Académia de Buenas Letras?

R. Es el que se segueix; y, per consegüent deuen ante-posar-se-li la Ortologia, Ortografia, y Prosodia; y post-posar-se-li lo que se segueix.

p. 111r

106.

P. Pera que servex el Digcionari Académic, y els demès Digcionaris catalans?

R. Servéxen pera tenir promptas las Digcions de èlles, quand és vulla compóndrer la Oració Gramatical.

P. Pera compóndrer la Oració Gramatical ¿que hem per ventura de usar tótas las Digcions dels Digcionaris del modo que estan en èlles?

R. No Sr, sinó que han de sér móltras de èlles preparadas, y polidas per medi de la Digciologia, que es la 5ª Part de la Gramática Catalana.

Digciologia,

52 Part

De la Gramática Catalana.

P. Que entens per Digciologia?

R. Es aquella part de la Gramática Catalana, que tracta de totes las Digcions Comunas, y Enclíticas, Naturals, y Figuradas; Simples, y Compostas dels Diccionaris ó Vocabularis, y áduc de tot lo Idiome Catalá, escritas segons regglas de Ortologia, Ortografia, y Prosodia Catalanas; y las reduhex totes á sols dos Generos Filosofics, y á nou Espécies, quals són: Artiggle, Nom, Pronom, Verb, Particip, Adverbi, Preposició, Interjegció, y Conjunció. Los individuos de las sinc primèras especies són Variabbes, y per lo tant pertáñen al 1er Género Filosofic, que compren las Digcions Variabbes, y els individuos de las quatre especies restants correspónen al 2n Género, que compren las Digcions Invariabbes. [p. 111v] Las Digcions Variabbes unas ho són per Géneros, Números, y Casos gramaticals, y és diuen Declinabbes, quals són los Artiggles, Noms, Pronoms, y Particips; y altres, com els Verbs, són Variabbes per Modos, Temps, Numeros, Persónas. Particips, Gerundius, y Supins, ó sos Equivalents, y és diuen Conjugabbes.

Las Digcions Variabbes suministran un número infinit de altres Digcions també Comunas, ó Enclíticas, Naturals, ó Figuradas, y Simples ó Compostas, que si aguèssen de trasladar-se al Grand Diccionari Comú, és necessitaria un crescut número de Volúmens; pux el sol verb, per egzèmple, Portar

suministra més de cent Diccions, ó Veus Verbals Simples ó Compostas, quals pòden juntar-se ab una, dos, tres, quatre, cinc, y sis Enclíticas Simples, y formar altres diccions Verbals Compostas Encliticadas. Més, cada una de las Enclíticas Naturals, menos la Hi, suministren una ó dós Enclíticas Figuradas, que poden combinar-se entre sí, y ab las Verbals, fins al número de sis; v.g: Portar-se-te-ne-las-an-hi, y formar várias Diccions Compostas y Recompostas.

Si se añadex á tót assó sèr molts mils els Verbs, que suministren més de cent Diccions cade un, y que en el Diccionari Comú nò s'hi posa sinò la Veu Simple del Infintiu, v.g: Portar, Amar; Véurer, Fèr; Ohir, Benehir, &c: se interirà clara-mènt que faltan molts milenars de Diccions Verbals en el Diccionari, per més perfèt que sia.

Final-mènt, las Diccions Declinables, ó Variables per Géneros, Números, y Casos gramaticals és posan en el Diccionari mera-mènt en Singular, sens distinció de Casos, ni Singulars, ni Plurals.

p. 112r

107.

P. Tòt aquest tan grand déficit, indispensable del grand Diccionari Comú, per més perfèt que sia ¿com se suplex?

R. Se suplex per medi de la Digiologia.

52 Part

De la Gramática Catalana.

P. Que entens per Digciologia?

R. Es aquella part de la Gramática Catalana, que tracta de totes las Digcions Comunas, y Enclíticas, Naturals, y Figuradas; Simples, y Compostas dels Diccionaris ó Vocabularis, y áduc de tot lo Idiome Catalá, escritas segons regglas de Ortologia, Ortografia, y Prosodia Catalanas; y las reduhex totes á sols dos Generos Filosofics, y á nou Espécies, quals són: Artiggle, Nom, Pronom, Verb, Particip, Adverbi, Preposició, Interjegció, y Conjugció. Los individuos de las sinc primèras especies són Variabbes, y per lo tant pertáñen al 1er Género Filosofic, que compren las Digcions Variabbes, y els individuos de las quatre especies restants correspónen al 2n Género, que compren las Digcions Invariabbes. [p. 111v] Las Digcions Variabbes unas ho són per Géneros, Números, y Casos gramaticals, y és diuen Declinabbes, quals són los Artiggles, Noms, Pronoms, y Particips; y altres, com els Verbs, són Variabbes per Modos, Temps, Numeros, Persónas, Particips, Gerundius, y Supins, ó sos Equivalents, y és diuen Conjugabbes.

Las Digcions Variabbes suministran un número infinit de otras Digcions també Comunas, ó Enclíticas, Naturals, ó Figuradas, y Simples ó Compostas, que si aguèssen de trasladar-se al Grand Diccionari Comú, és necessitaria un crescut número de Volúmens; pux el sol verb, per egzèmple, Portar

P. Digas-me, doncs, ab pocas paraulas ¿que cosa es la Digciologia?

R. Es un Tractad de tótas las Digciòns Comunas, y Enclíticas, Naturals, y Figuradas; Simples, y Compostas del Idiome Catalá, divididas en sols dós Géneros Filosófics, pux tótas són Variabbles, ó Invariabbles, y en nou Especies, quals són: Artiggle, Nom, Pronom, Verb, Particip, Adverbi, Preposició, Conjunció, é Interjegció.

P. Quinas són las Digciòns Comunas del grand Idiome Catalá?

R. Són tótas las que nó són Enclíticas, Inclíticas ó Inclinativas.

P. Quantas y quinas són las Digciòns Enclíticas?

R. Són mera-mènt aquestas tredze: Me, Te, Se, Nos, Vos, Lo, Los, La, Las, Li, Ne, Hi, Ho; y sas Figuradas Simples y Compostas; pero tótas las demès de tót lo Idiome Catalá són Comunas, sían Naturals, ó Figuradas, Simples ó Compostas.

P. Per que aquellas és diuen Enclíticas, Inclíticas, ó Inclinativas?

R. Perque sa natural inclinació es de anar, sèmpre devant o detrás de Veus Verbals, y may detrás, ni devant de altras Digciòns Comunas; á nó sèr que se-èls fassa violència.

P. ¿Quinas Digciòns, tan Comunas, com Enclíticas, són Naturals?

R. Són Naturals las que se escriuen, y pronuncian ab las degudas lletras, ni més, ni menos; ni ab diferent orde; ni és quita ninguna lletra, ni sílaba del principi, midj, ni fi de la Digció Simple ó Composta, ni ninguna lletra és muda en altra.

P. Quantas, y quinas són las Digcions Enclíticas Catalanas Naturals?

R. Són las següents: Me, Te, Se; Nos, Vos, Se; Lo, Los; La, Las; Li, Los; Ne, Hi, Ho.

P. Per que has anomenad dós vegadas Se, y dós vegadas Los? [p. 112v]

R. Ho he fèt, perquè el primèr Se es Singular, y lo altre es Plural, pux diem Se, tan en singular, com en plural; v.g: Pau se ama; y Joan, y Francisc, se aman. El primèr Los es acusatiu plural, mera-mènt Masculi; v.g: Jo los amo, ú amo á èlles; y el segon Los es datiu plural comú á mascles, y femèlles; v.g: Jo los dono asso, axó, ú alló; so es; jo dono assó, axó, ú alló, á èlles, ó á ellas; Jo entrego á la Mare, y á la Filla un duro; si, jo los entrego un duro.

P. Com provarás, que sían Naturals las Digcions Enclíticas Me, Te, Se, Ne, &c?

R. Ho provarè ab proba real é indubitada en nostre Idiome; pux aquestas Digcions Enclíticas ó Inclinativas, que tènen una vehemènt inclinació als Verbs, tènen la propietad de inclinar-se regular-mènt devant dels Indicatiu, Obstativ, y Subjunctiv, y sempre detrás dels Imperativ, Infinitiv, y Gerundiv; pero ab la circumstància, que usam las Enclíticas Simples Naturals Ante-posadas als Indicatiu, Obstativ, y Subjunctiv, quals veus comènsen ab vocal; v.g: Jo me amo; Tu te amas; Aquell ó aquella se ama. Nosaltres nos amam; Vosaltres vos amau; Aquells ó Aquellas se aman; Jo lo amo; Tu los amas; Aquell la ama; Aquells

las aman; Aquell li entrega, ó entrega á ell, ó á ella un duro; Aquell los entrega, ó entrega á ells, ó á ellas un duro; Jo ne agafó sinc; Tu hi vas; Ell ho agafa tòt.

En llog de las Enclíticas Simples Naturals Plurals Nos, Vos, y Los, usam á vegadas de sas Figuradas, encara que las Veus Verbals següents comensen en vocal; v.g: Nosaltres ens amam; Vosaltres ós amau, ó ós amau; y Aquells els aman.

Usam, emperó, sèmpre las Enclíticas Simples Naturals Singulars y Plurals post-posadas á las Veus Verbals dels Imperatius, Infinitius, y Gerundius, finidas en consonant; y, com

p. 113r

108.

tòtas las Veus Simples dels Infinitius Naturals sian finidas en ar, er, ir, y las dels Gerundius en and, end, ind: devem usar en tòts los Infinitius Naturals, y en tòts els Gerundius las Enclíticas Naturals Singulars y Plurals; v.g: Amar-me jo; Amar-te tu; Amar-se ell ó ella; Amar-nos nosaltres; Amar-vos vosaltres; Amar-se ells ó ellas; Amar-lo jo; Amar-los tu; Amar-la ell; Amar-las ella; Dir-li jo; Dir-los tu; Portand-ne jo; Portand-ne tu; Send-hi jo; Menjand-ho ell ó ella, &c.

De aquí és veu clar que las Digcións Enclítics Simples Me, Te, Se, Ne, &c, són entèra-mènt Naturals, y que la Digció Ne nò es inversió de la Digció En en Ne, com ho diu el Rnt Dr Ballot en sa Gramática Catalana, pag. 204., antes es lo contrari; pux la Digció Enclítica En es inversió de la Enclítica Natural Ne; y per consegüent la Digció Enclítica En es figurada.

P. Que cosa es la Digció Figurada, sia Comuna, ó Enclítica?

R. Es aquella, en que se invertex l'orde de las lletres, ó una lletra às muda en altra, ó se añadex alguna lletra ó sílaba al principi de Digció, ó és quita, del principi, midj ó fi de Digció, ó de dós diferents digcions se-èn fa una, callada la última vocal de la 1ª, ó la 1ª, de la 2ª digció.

P. Com és fa tót axó?

R. Se fa per diferents Figuras Gramaticals de digció.

P. Quantas són las Especies de las Figuras de digció?

R. Dós, Gramaticals, y Poéticas.

P. Quantas, y quinas són las Figuras Poéticas de digció?

R. Són sola-mènt dós; Sinéresis, ó Sinérese, y Sinalefa Poética.

P. Quina facultad dóna als Poetes Catalans y als Castellans la Figura Sinérese? [p. 112v]

R. Èls dóna la sola facultad de contar dós sílabas de una matèxa Digció per una sola sílaba; v.g: las dós sílabas ci-a de la Digció Presència, que tè aquestas quatre sílabas Pre-sen-ci-a; pux còntam per una sola sílaba las dós ci-a, que són última, y pen-última sílaba; y nò èls dóna llicència, ni facultad de unir

dòs paraulas, ó Digcions en una sola, com ho fa el Dr. Ballot pag. 166 y sequents; pux assó es propi de la Sinalefa Gramatical Ante-posada y Post-posada, com ho veurem.

P. Quina facultad dóna als matèxos Poètes la Figura Sinalefa Poética?

R. Els dóna la sola facultad de contar dòs sílabas de dòs diferents Digcions per una sola sílaba, so es, la última de una Digció finida en vocal, y la 1^a de altra Digció iniciada en vocal; pero nò pòden, en virtud de la Figura Sinérese, n de Sinalefa Poética, immutar res en la ortografia, ni pronuciació de ninguna digció, pux assó es propi, y particular de las Figuras Gramaticals de digció.

P. Quantas y quinas són las Figuras Gramaticals de Digció?

R. Són set: Metátesis, Antítesis, Prótesis, Aféresis, Síncopa, Apócopa, y Sinalefa Gramatical.

P. Quand és comet la Figura Metátesis, Metátese, ó Inversió?

R. Quand se invertex l'orde de las lletras: v.g: quand en llog de las Digcions Enclíticas Naturals Me, Te, Se, Ne diem, y escrivim èm, èt, ès, èn; com: Jo èm recordo: Tu èt recordas: Èl ó aquell ès recorda; Jo èn vull; Tu èn vols. Si ab gent dolènta te-èn vas, lo que fan may ho farás. Qui èt vol bè, èt farà plorar. Qui bè èt farà, ó se-èt morirà, ó se-èt-èn anirà.

P. Quand és comet la Figura Antítesis, Antitese, ó Transmutació?

R. Quand una lietra às muda en altra, y á vegadas fins se

invertèx l'orde; v.g: Quand en llog de me, te, se, ne escrivim y diem ab à muda: am, at, as, an; com: ara am recordo; ara at recordas; ara as recorda; ara an porta, quand ja an ting.

Tambè és comet la Figura Antítese, quand diem, y escrivim en llog de la Digció Enclítica Natural Lo; èl, àl; y en llog de Los; èls, àls; v.g: Jo èl vull ara, y ja àl voiaa antes; Jo èls porto, y jo àls portava; Jo ja àls-hu dig.

Final-mènt cometem la matèxa

Figura, quand en compte de la Digció Enclítica Natural Nos, diem y escrivim èns, àns; y en llog de Vos, ú os, ús; y en llog de Ho, hù, v.g: Tu èns conexas, y ella àns conex tambè; Jo ús amo, y us-hu asseguro.

P. Quand se omet la Figura Prótesis, Protese, ó Añadidura?

R. Quand se añadex alguna lletra vocal, ó sílaba al principi de alguna Digció; v.g: quand en llog de las Digcions Enclíticas naturals La, Las, y Li diem y escrivim ab à muda, ó é àla, àlas, y èli; pero assí única-mènt ho pragticam en Digcions Enclíticas, compostas, de otras Enclíticas, particular-mènt dels plurals Enclítics, Naturals, y Figurads: Nos, Èns, Àns; Vos, Òs, Ús; y Los, Èls, Àls; v.g: Aquell nos-àla porta; Père èns-àla porta; y Antónia àns-àla porta. Aquell vos-àla envia; Aquells òs-àla envían; y Jo ús-àla entrego. Nosaltres nos-èli donam la

en-hora-bona; Tu ens-èli donas; y Èlla ans-èli dona. Nosaltres los-àlas donam; Francisco òls-àlas dona; y Antònia àls-àlas entrega; &c.

P. Quand és comet la Figura Afèresis, Afèresa, ó Escotadura?

R. Quand se trau alguna lletra, ó sílaba del principi de alguna Digció Simple ó Composta; v.g: quand diem, y escrivim: Norabona, per En-hora-bona; Us- per Vos; e i, en llog del datiu [p. 114v] Enclític, Masculí, y Femení li; pero, aquest últim sola-mènt lo usam en Digcions Enclíticas Compostas; v.g: Jo lo-i dono, so es, Jo lo dono á ell, ó á ella; Jo los-i dono, ó los dono á ell, ó á ella. Nosaltres la-i donam, ó la donam á ell, ó á ella; Vosaltres los-i donau; ó las donau á ell, ó á ella.

P. Quand se comet la Figura Síncopa, ó Disminució?

R. Quand és trau alguna lletra ó sílaba del midj de alguna Digció Simple, ó Composta, y á vegadas fins se muda alguna lletra; v.g: Boy, per Baudiri; Lley, per Llejeri; Sant-pedor, per Sant Pere de or; Vès, per Vejès; anémzèn, per arèm-nos-èn. En la Sagarra diuen: anemnon, per anèm-nos-èn; y Naltres y Valtres, per Nosaltres, y Vosaltres.

P. Quand és comet la Figura Apócopa, ó Encojiment?

R. Quand és trau alguna lletra del fi de alguna Digció; v.g diem: Drac'ò, per Draciòn; Algú, per Algun; Mòn, per Mònd; Gra, per Gran; Gran, per Grand; Campaná, per Campanar; Amá, per Amar; Véure, per Véurer; Ohi, per Ohir; Petitès, per Petitesa, &c.

P. Quand se comet la Figura Sinalefa Gramatical, eo Compressió, ó contracció?

R. Quand en dós Digcions, de las quals la 1ª acaba en vocal, y la 2ª comensa en vocal haspirada ó nò, és calla una de ditas vocals, y las dós Digcions se unéxen, comprimexen, ó contráuen en una sola Digció, ab nota ó sens nota de Sinalefa, ó Supressió de vocal; y de aquí nax la distingció de Sinalefa Ante-posada, ó Postposada.

P. Quina es la Sinalefa Ante-posada?

R. Aquella, en que hi ha supressió de vocal de la Digció ante-posada, ó 1ª; v.g: L'home, L'oncle, L'ànima, Mari-anna; hõnd és calla, ó suprimex la ó del Artiggle Masculi Lo.

p. 115r

110.

La à del Artiggle Femení La, y la Útima à del Nom Maria.

P. Quina es la Sinalefa Post-posada?

R. Es aquella, en que hi ha supressió de la vocal de la Digció segõna, ó post-posada á la primera; v.g: De el, y De els; A el, y A els; hõnd és calla, ó suprimex la vocal é dels Artiggles Masculins El y Els, y las consonants l y ls, se unéxen al detrás de las Preposicions De y A; com: Del, Dels; Al, y Als.

P. Quina, doncs, diferència hi ha entre la Sinalefa Gramatical, y la Poética?

R. La diferència es grand; pux en la Sinalefa Gramatical, sia Ante-posada, ó Post-posada, és calla, ó suprimex una de ditas dós vocals, y las dós Digcions se unéxen, comprimexen, y contráuen en

una sola Digció; pero en la Sinalefa Poética, ni és calla ninguna vocal de las dós Digcions, ni se unexen ditas dos, en una sola Digció, á nó sèr que sia per Mera Composició; v.g: Maria-Anna.

P. Que entèns per Mera Composició?

R. Entèng la unió de dós, ó més Digcions Simples, Comunas, ó Enclíticas, Naturals, ó Figuradas, en una sola Digció, sens ninguna intervenció de Sinalefa Gramatical, si sols per Mera Composició ab nota ó sens èlla.

P. Quina es la Nota de Composició?

R. Es una petita ralla transversal, ú orissontal, posada entre dós Digcions Simples Comunas, ó Enclíticas; Naturals, ó Figuradas; v.g: Maria-Anna, Jesu-Christ, Esperit-Sant, Ves-tè-èn, Porte-se-te-me-las-an-hi, aquell ó aquella.

P. De quantas manèras pod sèr la llejítima Composició de las Digcions Catalanas, Comunas, ó Enclíticar. Naturals, ó Figuradas?

[p. 115v]

R. De quatre manèras: 1ª, per Mera-Composició ab nota o sens èlla. 2ª, per Sinalefa Gramatical Ante-posada, ab nota, ó sens èlla. 3ª, per Mera-Composició, y Per Sinalefa Ante-posada ab sas correspònets noças. 4ª, y última, per Sinalefa Post-posada sens nota ni señal.

P. Quinas són las Digcions Compostas per Mera-Composició ab nota ó sens èlla?

R. Las Digcions Compostas per Mera-Composició ab nota de Composició, són las que portan una petita ralleta desde Digció Simple á Digció Simple; v.g: Jesu-Christ, Esperit-Sant véurer-me,

créurer-te, menjar-me-èl, &c; però las matexas Digcións, escritas sens dit sehal, és diuen Compostas sens nota de Composició; com: Jesuchrist, Esperitsant créurerme, véurerte, menjarmeèl.

P. Quinas són las Digcións, compostas per Sinalefa Ante-posada, ab nota de Sinalefa, ó Apóstrofo?

R. Són aquellas que portan sobre el puesto, en que se ha suprés alguna vocal, per Sinalefa Ante-posada, un petit sehal á modo de un Coma, ó Inciso, que és diu Apóstrofo, ú Sehal de Supressió de vocal, v.g: m'hi, t'hi, s'hi, n'hi, en llog de me-hi, te-hi, se-hi, ne-hi; y m'ho, t'ho, s'ho; ú m'hu, t'hu, s'hu, en comte de me-ho, te-ho, se-ho; v.g: á tu t'hu dig, Sogra; entèn-t'hi, Nora. També diem y escrivim l'home, l'oli, l'ánima, l'águila, en llog de lo home, lo oli, la ánima, la águila, &c.

P. Quinas són las Digcións, compostas, per Mera-Composició, y per Sinalefa Ante-posada. ab sas corresponènts notas?

R. Són las que portan sehal de Composició, y de Sinalefa, á un matèx temps; v.g: Estar-m'hi jo; estar-t'hi tu, estar-s'hi èll ó èlla, &. Menjand-m'ho jo; menjand-t'ho tu, menjand-s'ho èi; ó èlla; ó be; menjand-m'hu jo; men-

p. 116r

111.

jand-t'hu tu, menjand-s'hu èll. ó èlla, &c; v.g: á tu t'hu dig, Sogra; entèn-t'hi, Nora; so es, tu, Nora, tingas-te per entesa en assó que dig á la Sogra.

P. Quantas, final-mènt, y quinas són las Digcions, llejítima-mènt compostas per Sinalefa Post-posada, sens nota, ni señal?

R. Són única-mènt las quatre Digcions següents: Del, y Dels; Al, y Als; que resultan, com hem dit, de la supressió de la vocal e dels Artiggles Masculins El y Els, y de la unió de las consonants l. ls de èl·ls, al detrás de las Preposicions De y A; quals Digcions Compostas servéxen, pera distingir alguns Casos Singulars, y Plurals dels Noms Substantius Comuns, ó Comunisads, Expressos, ó Sòbre-entesos, á qui se ante-posan, ó referéxen; y, á més de assó, particularisan el significad de dits noms, com ho fan els demès Artiggles, ante-posads també, ó referids á Noms Substantius Comuns, ó Comunisads, Expressos, ó sòbre entesos, y nó déuen los Artiggles El y Els unir-se per Sinalefa Post-posada á otras Digcions, que á ditas Preposicions De y A; que són Genitiu, Datiu, Acusatiu, ó Abblatiu.

Aquesta unió dels Artiggles El, y Els al detrás de ditas Preposicions De y A, es tan forta, llejítima, y quasi natural en catalá, que nó és pod desfèr, ni en Singular, ni Plural; pux nó podem dir, ni escriurer: de el, ni de els; á el, ni á els; ni tampoc de los, ni a los, per sèr en nostre Idiome manifestos Castellanismes. Ab assó és veu clar, quan poc sólida es la dogtrina del Dr Ballot sobre aquest punt, en la pag. 179 de sa Gramática Catalana.

P. Quinas són las Digcions Catalanas, inllejítima-mènt Compostas?

R. En són tótas las Sinéreses del Dr. Ballot, ó unions de dós [p. 116v] Digcions en una; pux la major part són compostas per injusta Sinalefa Post-posada sens nota; altrás, per inllejítima Mera-Composició sens nota; y algunas pocas, per la injusta conversió, ú mutació de la vocal i de la Enclítica hi en la consonant y, pero tótas èllas (egsebtad Del y Dels, Al, y Als) són contrárias á la suavidad de la Pronunciació Catalana.

P. De que són Compostas las Sinéreses del Dr. Ballot?

R. Unas són Compostas dels Artiggles Simples, y Naturals El, y Els; y dels Compostos, y Naturalisads Al y Als, unids, per Sinalefa Post-posada sens nota, al detrás de Noms, Pronoms, Verbs, Adverbis, Preposicions, y Conjuncions. Altras, final-ment, són Compostas de Digcions Enclíticas Figuradas, posadas també al detrás de Noms, Pronoms, Verbs, Adverbis, y Conjuncions.

P. Quinas són las Digcions Enclíticas Figuradas, que entran en la injusta Composició de las Sinéreses (el Dr. Ballot)?

R. Són las de la següent Llista; ab l'advertència, que las de la 1ª ralla, sòta-ralladas, són Naturals; y las demès posadas sòta de èllas, són Figuradas.

Llista

De Digcions Enclíticas Naturals, y Figuradas.

<u>Me</u>	<u>te</u>	<u>se</u>	<u>ne</u>	<u>nos</u>	<u>vos</u>	<u>lo</u>	<u>los</u>	<u>li</u>	<u>ho</u>	<u>hi</u> .
<u>èm</u>	<u>èt</u>	<u>ès</u>	<u>en</u>	<u>èns</u>	<u>os</u>	<u>èl</u>	<u>èls</u>	<u>i</u>	<u>hu</u>	<u>y</u> .
<u>àm</u>	<u>àt</u>	<u>às</u>	<u>àn</u>	<u>àns</u>	<u>ús</u>	<u>àl</u>	<u>àls</u>	<u>i</u> .		

Aquestes són las úniques Digcións Enclíticas Figuradas, que entran en la Composició de una grand part de las Sinéreses del Dr Ballot.

P. No diu aquest Rnt Sr, en la pag. 172 de sa Gramática Catalana: que las Sinéreses, que estan més en ús en los escrits catalans

p. 117r

112.

desde lo añ 1600, fins á 1702, són las dels Artiggles Lo y Los, y dels Pronoms Me, Nos; Te, Vos, &c.

R. Si Sr, axí hu diu; pero se equivocá, com ho manifestaran las Descomposicións ó Análises de ditas Sinéreses; y, com unas sian Artigglars, y otras Pronominals: farem dós divisións de Análises, ó Descomposicións.

Descomposició, u Análise

De las Sinéreses Artigglars del Dr Ballot.

P. Que enténs per las Sinéreses Artigglars?

R. Enteng aquellas unións de dós Digcións en una, de las quals la última, es algun Artiggles Natural El ó Els, ó Naturalisad Al, ó Als, ab supressió de la vocal e, ó a, y unió de las consonants l, ó ls al detrás de Noms, Pronoms Verbs, Preposicións, y Conjuncións, finidas en vocal.

P. Quinas Descomposicions ó Análises admeten las Sinéreses
Artigglars del Dr. Ballot?

R. Com sían compostas dels Artigglars Naturals El ó Els, ó dels
Naturalisads Al ó Als, post-posads á Digcions Naturals, nó
admeten sinó Analises Naturals, que són conformas á la
Pronunciació Catalana.

Sinéreses Artigglars
Del Dr. Ballot.

Analises Naturals, conformas á
la Pronunciació Catalana.

Maneja la cúal ca,
nó per tu, sino pel pa.

Maneja la cua el ca,
nó per tu, sí per el pa.

No pot ser mes negrél
corb que las alas.

Nó pod sèr més negre el corb,
que las alas.

Presentaré la causal
Rey.

Presentaré la causa al Rèy.
[p. 117v]

Daré penal jutge.

Daré pena al Judge.

Deus dar almoynal
pobre.

Deus dar almoyna al pobre.

Es de dret diví lo pa-
gar la gavellal rey.

Es de dret Diví el pagar la ga-
vella al Rèy

Nó serà mes pobrel
pare, quel fill.

Nó serà més pobre el Pare, que el
Fill.

Lo metge ha ordenat
la medicinal malalt.

El medje ha ordenat la medicina
al malalt.

Es digne de premil
just.

Es digne de premi el just, ó el just
es digne de premi

Tu has fet violenciàl
amich.

Jo instaré sentenciàl
plet.

Tu fas forçals lladres.
Tu fas instanciàls jut-
ges.

He donat la casàls
parents.

Lo acte mes bo quel
sabi pot fer, es de cumplir:
lo sant voler.

Lo quels ulls no veuen,
lo cor no dol

Vull enviartél present
Cubri-sél cel de nubols.
Mudarsél estat de las
cosas.

Lo quels uns llansan.

Tu has fèt violència al amig.

Jo instaré sentència al plet.

Tu fas forsa als lladres.

Tu fas instància als Judges.

He donad la casa al parents.

Lo agte més bo, que el sabi pod fèr
es de cumplir el Sant Voler.

Lo que els ulls nò véuen,
al cor nò dol.

Vull enviarte el present
Cubrir-se el cel de núbols.
Mudar-se lo estat de las co-
sas.

Lo que els uns llánsan,

p. 118r

113.

altres ho arreplegan.

Si los deputats no vet-
llan sobre los pagaments,
nos trobaran arrenda-

altres hu arreplegan.

Si els deputats nò vedllan sobre
els pagaments, nò ès trobaran
arrendataris que els arrenda-

taris, quels arrendaments
vulgan acceptar.

Cruxial vent, Neptú
bramava.

Quis menjà la carn,
que rosegués ossos

En casa del juglár tot-
hom ballal contrapás.

Detrás de la creu estál
diable.

Tantas vegadas val
canti á la font, ques
trenca.

Dèu donál fret segons
la roba.

Pensan los enamorats,
que tothom tèis ulls tan-
cats.

La ocasiò fal lladre.

Jat ajustarél compte.

Per fondo ques fassál
foch, sempre respira.

En bonas mans estál
pandero.

En ser dia deixál llit,
tindrás salut y delit.

mènts vólgen agcebtar.

Cruxia el vent, Neptú brama-
va.

Qui és menja la carn, que rosegue
els ossos.

En casa del Juglar tòt-hom
balla el contra-pas.

Detrás de la creu está el diab-
ble.

Tantas vegadas va el canti á la
font, que és trenca.

Dèu dóna el fred, segòns la ro-
ba.

Pénsan los enamorads, que tòt-
hom tè els ulls tancads.

La ocasiò fa al lladre.

Ja te ajustaré el comte.

Per fondo que és fassa el fcg, sem-
pre respira.

En bonas mans está el pande-
ro.

En ser dia dèxa el llit, tin-
drás salut y delit. [p. 118v]

Heu vist en el fol. 111, de esta Gramática, que la unió dels Artiggles El y Els al detrás de las Preposicions De, y A supresa la e, es tan forta, llejitima, y quasi natural, que nò és pod desfèr ó analizar en catalá; pero sí que son inllejitimas las unións dels matèxos Artiggles al detrás de las demès Preposicions; y, per consequènt, que és déuen separar, ó analizar; v.g:

<u>Desdél</u> dia primer del any.	Desde el dia primèr del añ.
No serà axò poca gloria <u>perál</u>	Nò serà axò poca glòria pera
mal, que se me espera.	el mal, que se-èm espèra.
Li sega la herba <u>sotáls</u> peus.	Li sèga la hèrba sòta els peus.
¿Com nol posau en galeras	¿Com nò èl posau en galèras
<u>entrèls</u> demès galeots?	entre els demès galeots.
Tu passarás <u>pel</u> meu carrer.	Tu passarás per el mèu carrèr.
Lo que es bo <u>pel</u> fetga, es	Lo que es bo per el fetge, es
mal per la melsa.	mal per la melsa.
Passejarse <u>pels</u> espays ima-	Passejar-se per els espays ima-
ginaris.	ginaris.
Pegarli <u>pel</u> descosit.	Pegar-li per el descusit.
Maneja la cúa ca, no per	Maneja la cua el ca, no per tu
tu, sino <u>pel</u> pa.	sinò per el pa.
Ara ray, que tinch la paella	Ara ray, que ting la paella
<u>pel</u> manech.	per el mànèg.
No es bo per Dèu, ni <u>pel</u>	Nò es bo per Dèu, ni per el
diable	diabble.
Te la pegaré <u>pels</u> vigotis.	Te la pegarè per els bigotis.

Lo tiraré pels cabells.

Xarra pels colsos.

Casat, Pere, quel mal any
te espera.

Lo pare no es nat, yl fill
salta pel tarrat.

Èl tiraré per els cabells.

Xarra per els colzos, ó colzes.

Casa-àt, Père, que el mal añ
te espèra.

El pare nò es nad, y el fill
salta per el tarrad.

p. 119r

114.

Primer es la camisa, quel gipó.

La cama al llit, yl bras al pit.

Se diu quel mar, quant mes
tè, mes brama.

Tambél pobre com lo rich
deu ser cortés.

Perquél mon no diga

Val mes un dolent ajust,

quel millor plet.

Totas las moscas tenen tòs,

yls mosquits prenen tabaco.

Sil cel cau, te enconstrará
desota.

Encaraquél diable nou
vulla.

Primer es la camisa que el gipó.

La cama al llit, y el bras al pit.

Ès diu que el mar, quant més tè
mès brama.

Tambè el pobre com el ric deu
sèr cortés.

Perqué el mònd nò diga.

Val més un dolent ajust, que el

millor plet.

Tòtas las mòscas tènen tòs, y els

mosquits prénen tabaco.

Si el cel cau, te enquanstrará
dessota.

Encara que el diable nò hu
vulla.

Descomposició, ó Analise